

Opprør

Klassekampen trenger ny kapital og RV har startet kampanje for å samle inn penger til «avisa som ingen kunne målbinde».

MEDLEMSBLAD FOR RØD VALGALLIANSE NR 3 1998

Dette nummer:

MANIFESTET 150 ÅR

POSTMODERNISME

SOSIALISMENS
HISTORIE

FRAMTIDSSAMFUNN
OG TEKNOLOGI

DET NASJONALE OG
MARXISMEN

KLASSEKAMPEN

Sosialismestevnet

Studienummer

Returadresse:
Rød Valgallianse
Osterhaus gate 27, 0183 Oslo

C-BLAD

SOSIALISMESTEVNE '98

Fra fyrtårn til fyrtøy!

I helgen 8. til 10. mai har vi sjangsen til å arrangere vårens rødeste eventyr: Rød Valgallianse arrangerer stort sosialismestevne med gjester og innledere fra utlandet og fra hele Norge.

Fra Sør-Afrika kommer det en representant for den revolusjonære fagbevegelsen COSATU – han skal snakke om sosialismen sett fra sør. Fra Tyskland kommer Herbert Polifka, som trolig er en av dem som har blitt mest overvåket noen sinne: først under den Øst-Tyske regimet, og så senere under det forente Tyskland – begge gangene fordi han er en ukuelig kommunist. Polifka skal blant annet være med å diskutere hvordan vi skal forholde oss til sosialismens historie. Bernadette Devlin McAliskey er kjent som menneskerettighetsaktivist fra Nord-Irland. Hun skal snakke om sosialisme og menneskerettigheter, og delta på et seminar om «Etniske, kulturelle og nasjonale minoriteter under sosialismen».

Kjersti Ericsson og Aslak Sira Myre skal også holde plenumsinnledninger. «Feministisk Sosialisme» er tittelen på den innledningen Kjersti Ericsson skal holde på lørdagen, der hun kommer til å spinne videre på de temaene som ble berørt i det utdraget av *Den flerstemmige revolusjonen* som ble trykket i forrige utgave av *Opprør*. Aslak Sira Myre skal legge fram sin visjon om sosialismen inn i et nytt århundre og hva slags problemer og utfordringer sosialister står ovenfor. Studiematriell til denne innledningen kommer i 1.mai-utgaven av *Opprør*.

«Sosialismens erfaringer» er tittelen på en av seminarrekkene. Her vil det blant annet bli et seminar om den sosialistiske historia, og et seminar om demokrati som mål og som middel. I denne utgaven av *Opprør* vil du finne mye som er relevant til denne seminarrekka: det er utdrag fra Det kommunistiske manifestet, utdrag fra Trotskijs kritikk av Manifestet, og Tron Øgrim som skriver om sin oppfatning av Stalinisme og Maoisme.

En annen seminarrekke er den som heter «sosialismens visjoner». Her skal man diskutere alt fra data-teknologiens innflytelse på mulighetene for et sosialistisk framtidssamfunn til motsetningene mellom miljø og industri. Og kvinneutvalget i RV arrangerer diskusjon om visjonene om det gode kvinneliv, og har blant annet invitert Cathrine Holst fra Universitetet i Bergen til å innlede.

Like vanskelig som det er å skape seg et klart bilde av hva sosialismen er for noe er det å finne ut *hvordan* man skal klare å lage en demokratisk, sosialistisk revolusjon. Derfor er det også et seminar som har fått tittelen «Fra kapitalisme til sosialisme», som blant annet

tar for seg rollene til parti og fagbevegelse, trekk ved det norske samfunnet som peker fram mot sosialisme, og skiller og likheter mellom de forskjellige sosialistiske partiene i Norge.

I tillegg er det to seminarer som ikke er en del av noen av de tre seminarrekkene. Aslak Sira Myre skal diskutere postmodernisme med tidligere kultur-redaktør av Klassekampen, og Jørn Magdahl skal innlede om Maoisme.

«Opprør» inneholder denne gangen nesten utlukkende studiematriell til sosialismestevnet: Vi har forsøkt å finne tekster som både gir bakgrunn for diskusjonene, og som kan egne seg som utgangspunkt for en saklig debatt.

Målsetninger for fylkene

I planleggingen av Sosialismestevnet ble det tidlig satt et mål på å få i alt 500 deltakere i løpet av hele stevnet. Partiledelsen har diskutert målsettinger for hvert fylke. Vi har kommet til at følgende mål burde være realistisk å nå. Budsjettet for Sosialismestevnet er basert på denne oppslutningen. Politisk burde det være mulig – arbeidet med seminarene, innledere osv hittil tilsier stor interesse rundt temaene på seminarene. De internasjonale gjestene er også med på å trekke opp interessen for Sosialismestevnet. Nå står det igjen bare jobben med å overbevise folk at de må bli med stevnet!

	Stevnepass:	Enkeltbilletter:
Østfold	10	10
Akershus	20	10
Oslo	100	100
Hedmark	5	5
Oppland	5	5
Buskerud	5	5
Vestfold	10	10
Telemark	10	5
Aust-Agder	3	
Vest-Agder, Kristiansand	10	
Rogaland, Stavanger	10	
Hordaland, Bergen	25	
Sogn & Fjordane	5	
Møre & Romsdal	5	
Sør-Trøndelag - Trondheim	20	
Nord-Trøndelag	5	
Nordland	10	
Troms	3	
Finnmark	3	

Reiseutjevning

Rød Valgallianse har satt som et mål at Sosialismestevnet skal ha deltakere fra hele landet. Det er politisk viktig for RV at de diskusjonene som foregår på stevnet når ut i hele organisasjonen. For at det skal være økonomisk mulig for alle lag å sende deltakere på Sosialismestevnet, må det derfor fordeles reisestøtte.

Reisefordeling gis til alle fylker. Unntak er: Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold, Telemark.

Rød Valgallianse på fylkes- og lagsnivå oppfordres til å gi reisedekning i disse fylkene der avstand og pris kan gjøre det vanskelig å komme til stevnet.

Rød Valgallianse sentralt setter av kr 5.000 for de lag og fylker som søker støtte til slik reisestøtte lokalt. Ved fellesreiser kan det gjøres spesielle avtaler dersom fylke/lag ber om det.

Reisestøtte gis bare gjennom avtale/kontakt med fylkesledelsen i RV. Stevnet gir følgende reisestøtte til de som er først påmeldt i disse fylkene – minimum 5 fra hvert fylke:

Nordland, Troms og Finnmark: Målsetting deltakere: 16 personer tilskudd kr 1.500 pr. pers.: kr 24.000.

Sogn og Fjordane: Målsetting deltakere: 5 personer, tilskudd kr 700 pr pers.: kr 3.500.

Nord- og Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal, Hordaland og Rogaland: Målsetting deltakere: 65 personer får, tilskudd kr 500 pr person :kr 32.500.

Vest- Agder og Aust-Agder: 15 personer får dekt alle utgifter inntil kr 350 pr person.: kr 5.250.

Fylkene i punkt 1: Til spesielle søknader: kr 5.000.

Sum reisefordeling: kr 70.250

Påmelding

Påmelding skjer til

Rød Valgallianse
Osterhausgt 27
0183 OSLO
Tlf. 22 98 90 50
Faks. 22 98 90 55
E-post: rv@rv.no

Pris: Stevnepass koster 300 kroner for folk i arbeid, og 200 kroner for andre. Hvis man ikke vil delta på hele stevnet koster det 50 kroner for hvert enkeltmøte.

Opprør

MEDLEMSAVIS FOR RØD VALGALLIANSE

Besøk Rød Valgallianse på internett
<http://www.rv.no>

Ansvarlig redaktør: Lars Nygaard

Redaksjon:
Finn Olav Rolijordet, Maj Lindholt, Aslak Sira Myhre

Grafisk utforming: Lars Nygaard

Trykk: Avistrykk Oslo

Adresse:

Osterhausgate 27, 0183 Oslo.
Telefon: 22 98 90 58
Telefaks: 22 98 90 55
E-post: oppror@rv.no

Rød Valgallianse, Osterhausgate 27, 0183 Oslo

Telefon 22 98 90 50
Telefax 22 98 90 55

Hva slags framtidssamfunn?

Trond Andresen er vil reise en visjon av et samfunn som bruker den enorme produksjonsøkningen vi skaper hvert år til å forme et varmt, mangfoldig, fritt og likt samfunn – et samfunn der man får etter behov og yter etter evne.

Når en maktthaver i et kapitalistisk land blir spurt om hva slags mål han har for samfunnet, får man til svar den forutsigbare lekse om "å styrke konkurranse evnen". I litt mer høytidelige stunder mumles det pliktskyldig noe om "bærekraftig utvikling". Men spør du om hvordan samfunnet konkret bør se ut om 150 år, blir han svar skyldig.

Spør du en revolusjonær marxist av en viss type om det samme vil du få noen ord om sosialisme og kommunisme, men du vil også få ei lekse om at "arbeiderklassen vil sjøl bestemme hvordan samfunnet skal bli når den tid kommer", "skrivebordsoppskrifter fra velmenende utopister har ingen hensikt".

Begge er de uinteresserte i "science-fiction" og unyttige fantasier. Men jeg påstår at dette ikke bare er interessant tidtrøyte, men også viktig for dagens politikk, noe som forhåpentligvis andre kan bli overbevist om etterhvert. Jeg skal innlede med en skisse av det gode framtidssamfunn.

«GAFS»

Hva er den grunnleggende tendensen i økonomien, sett over et 150-årsperspektiv? Hva er det som bare går oppover, uanfektet av kriger, kriser, økende ulikhet og andre tilbakeslag? Svaret er banalt (men å innse konsekvensene av svaret, er ikke like banalt). Det som øker så eventyrlig, er produktiviteten av menneskelige arbeid. Roboter, datamaskinassistert konstruksjon og produksjon, og etterhvert kunstig intelligens, vil gjøre flere og flere av oss "overflødige". Vi er på vei mot det GjennomAutomatiserte FramtidsSamfunnet (heretter kalt "GAFS"). La meg markere min egen holdning: Dette samfunnet blir menneskelig, varmt, mangfoldig, spennende, vennlig mot natur og miljø, og derfor ønskelig. Med andre ord: Jeg ser ikke på teknologi og naturvitenskap som en fiende, men som en potensiell frigjører for menneskeheten.

I GAFS har man løst energiproblemet. Forurensingsfri og tilnærmet ubegrenset solenergi har erstattet kjernekraft og fossile brenslere. Andre forurensingsfrie energikilder er også sannsynlige. Denne energitilgangen, kombinert med utstrakt bruk av informasjonsteknologi i alle prosesser, og befolkninger hvor miljøbevissthet er blitt instinkt, gjør at verdenssamfunnet er i økologisk likevekt. Gigantiske prosjekter av typen "gjør Sahara grønn" er i gang. Industrien går uberørt av menneskeheider og selselsetter kanskje 5% av befolkninga. De tilbringer stort sett sin tid i kontrollrommet, opptatt med sine hobbyer, eller med å konstruere endasmartere automatiske produksjonssystemer. De er tekno-freakene, og går på jobb ikke fordi de må, men fordi de liker det.

De øvrige 95% er altså "de overflødige". Hva skal så de ta seg til? Før jeg svarer på det, et motspørsmål: Hvorfor trenger vi industri? Er den et mål i seg sjøl? Skulle man tro samfunnstoppene og spesielt NHO får man jo inntrykk av det. Men det er bare tull. Industrien er bare et middel for å gi menneskene tid og mulighet til å gjøre det de egentlig ville like å holde på med. I GAFS tilbyr vi de 95% å holde på med følgende:

- barnehager med 2 voksne pr. 5 barn
- skoler med 5 elever pr. lærer
- helse og omsorg; leger og pleiere i fleng rundt

bortskjemte og få pasienter /pleietrengende.

- hesteopptrett, fjellklatring, seilflyging, sportsdykking, idrett i alle varianter.

- kunstmaling, poesi, forfatterskap, teatergrupper, fotografering. Alle misgjente genier kan nå trygt leve ut sine drømmer uten å gå på sosialet eller på studielån. Hold på med det du synes er givende livet ut, samfunnet spanderer uansett.

- forskning i alle mulige "nyttige" og "unyttige ting", uten å ha Hernes eller lånekassa hengende over skulderen. Hvis det mest interessante du kan tenke deg er et prosjekt om "forekomsten av semikolon hos litauiske forfattere i perioden 1950 - 1960", så for all del, sett i gang!

- En større del av befolkninga enn i dag arbeider i jordbruk, dyrehold, økologisk gjenreisning og utvikling. Ønsker du å bruke tida di på alle tiders hånd-dyrkede gulrøtter? Samfunnet spanderer! Bare gjør det!

I GAFS er den industrielle produktivitet så ekstremt høy at det ikke er noe problem for alle å bruke tida på hva pokker de vil. Og uteblir du fra jobben dag fordi du vil gjøre noe annet, så er kapasiteten slik at det ikke er noe problem. Latskap og unnluring vil det forøvrig være forsvinnende lite av i GAFS. Vi mennesker liker å skape og å bruke kreftene våre, og vi liker å bli satt pris på av våre medmennesker. Til og med en kvote nødvendig drittarbeid er vi villige til å ta vår del av, så lenge vi føler at vi er en del av et samfunn som fortjener vår lojalitet. Så Karl Glad trenger ikke springe rundt med stemplingskort og krav om legeattest ved sjukefravær. Han kan i stedet tilbringe all sin tid med f.eks. rosemaling. Bedre for ham og bedre for oss andre.

Hva betyr så disse luftige tanker for dagens politikk? De betyr at

- automatisering er et gode, så lenge ledig arbeidskraft kan settes inn i samfunns nyttige jobber i stedet.

- Kortere arbeidstid og jobbdeling er bra

- flere folk i helse, omsorg, undervisning, forskning, kultur er bra.

Dette siste betyr igjen at en voksende offentlig sektor er et tegn på et avansert samfunn (så lenge industrien automatiseres i samme takt!). Derfor er gnålet om at offentlig sektor må reduseres, bakstrevsk og anti-framskritt. I GAFS skal vi ha mange som jobber heltid med å ta vare på/forholde seg til/underholde/lære opp andre mennesker. Slikt arbeid krever tid. Det skal ikke, og kan ikke automatiseres.

Kommunisme og science-fiction

GAFS er det som Marx og Engels kalte et "kommunistisk" samfunn. Jeg skal ikke her ta diskusjonen om man bør gjenreise uttrykket "kommunisme", siden det har blitt ettertrykkelig misbrukt i vårt århundre. Men jeg vil hevde at det "kommunistiske samfunn", slik som opprinnelig definert, fortsatt er det beste (og faktisk eneste meningsfylte) mål som kan stilles opp for langsiktig samfunnsutvikling. Økonomisk er kommunismen karakterisert ved mottoet: "Fra enhver etter evne, til enhver etter behov". Verden har til nå ikke sett et eneste kommunistisk samfunn, og vil ikke få se det før tidligst om et hundreår eller tre. Kommunismen forutsetter nemlig en svært høyt utviklet sivilisasjon, tekno-

logi, økonomi. Tankevekkende er det at de mest spennede og levende scenarier om kommunistiske samfunn i dag skrives av Science Fiction-forfattere som langt fra er marxister. Det forteller både noe om kreativiteten i S-F-miljøet og til stivninga i det tradisjonelle marxistiske miljøet. Et slikt samfunn er skildret i S-F-romanen "Voyage from Yesteryear" av James P. Hogan. En menneskelig koloni på planeten Chiron har utviklet et uhyre avansert og produktivt samfunn, hvor begreper som lønn, penger, sjef, underordnet, domstol, politi, stat, er ukjente. Folk jobber fordi de liker det og fordi det gir dem respekt fra omverdenen. Ingen tvinger dem. Arbeid er lek/hobby og omvendt. Folk forsyner seg med goder etter behov, og det er ingen som fysisk hindrer dem i å ta ut de goder de måtte ønske. Organisering og koordinering skjer spontant ved at de som har talent for det, og tillit fra de øvrige, for kortere eller lengre tid koordinerer produksjon eller annen samfunnsmessig aktivitet. Men disse er ikke "sjefer", fordi de har ikke tvangsmidler overfor andre. Har du ikke tillit til en slik person, unnlater du bare å gjøre det vedkommende vil du skal gjøre. Boka inneholder en kostelig skildring av møtet mellom Chirons kommunistiske innbyggere (som er sosialisert inn i denne mentaliteten fra fødselen av) og en ny bølge av kolonister fra Jorda (disse er smekk fulle av våre velkjente kapitalistiske nevrosener og tvangsførestillinger).

En annen roman som skildrer et kommunistisk samfunn er "The Dispossessed" av Ursula K. LeGuin. (Dette er en av de beste romaner som overhodet er skrevet. Forfatteren er snytt for Nobels litteraturpris uterlukkende fordi hun skriver innafor feltet S-F som er altfor low-brow og som derfor ignoreres av den snobbete litterære klikk). I motsetning til Hogan skildrer hun et kommunistisk samfunn som samtidig har stor knapphet på goder, altså en tilsynelatende umulighet i følge Marx og Engels. Folk avholder seg fra å overkonsumere, og gjør en innsats, også nødvendig drittarbeid, utelukkende på grunn av det ekstremt sterke moralske fellesskap som hersker i dette samfunnet. Det lim som holder samfunnet sammen er gjensidig respekt og ikke noe annet.

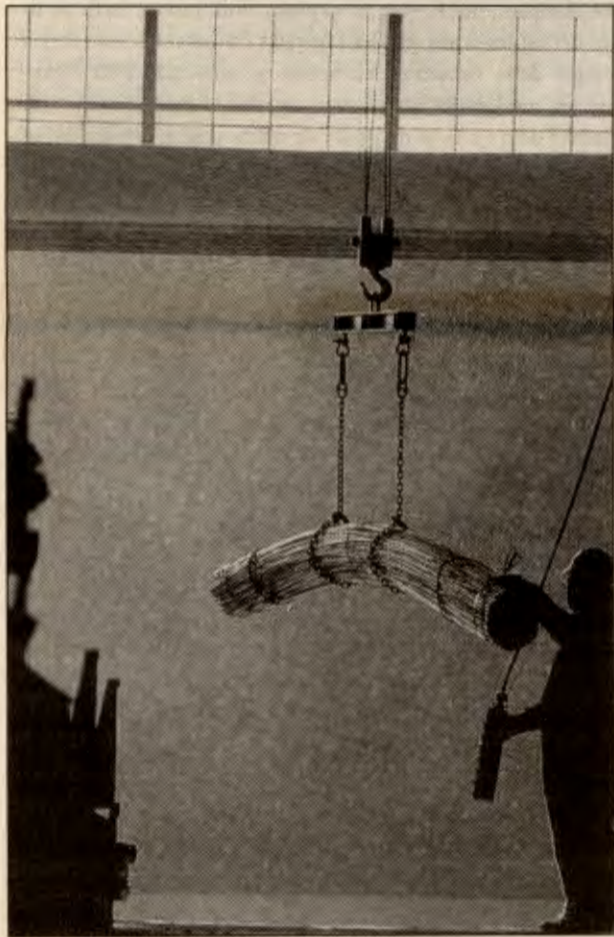
Laboratorium og nasjonalstat

Ned på jorda igjen. Problemet med verden i 1994 er at vi får ikke lov å prøve andre måter å organisere samfunnslivet på! EU, GATT, NAFTA, IMF, alle har disse forkortelsene det til felles at de sier de står for "liberalisering", mens det virkelige innhold er knallhard overnasjonal tvang. I disse "postmoderne" og "globale" tider er det kanskje å banne kjerka å ta til orde for de små nasjonalstater, men jeg kan begrunne mitt syn. La meg bruke en parallell fra naturvitenskap og teknologi. Virkelige gjennombrudd for nye tanker og teorier får man først når man kan vise den skeptiske omverden et eksperiment eller en prototyp som virker. Skal man finne alternative måter å drive samfunnet på, må man kunne få prøve ut andre løsninger uten sanksjoner fra omverdenen, og så, etter noen år kan resten av verden oppsummere om dette er en bedre måte å gjøre tingene på. Den såkalte "internasjonalisering" fratar et hvert geografisk område (inklusive små nasjonalstater av vår egen type, og fattige land av typen Nicaragua, Cuba, Zimbabwe) alle de viktige økonomiske og politiske instrumenter de trenger for å prøve en

annen vei.

I denne situasjonen går svært mange såkalte moderne intellektuelle i fella, og blir nyttige idioter for de multinasjonale selskapene. De faller for positivt ladet nytale om "globalisering", og er så livende redd for å framstå som "umoderne", som provinsielle og nasjonalister, at de hiver barnet ut med badevannet. "Vår tid er preget av globalisering av kultur, kapital og politisk makt. Dette er et faktum, enten vi liker det eller misliker det", for å sitere Thomas Hylland Eriksen i Klassekampen 14.12.91. Han har rett i at verden uunngåelig blir tettere sammenknyttet kommunikasjonsmessig og kulturelt. Faktisk er dette en grunnleggende sunn utvikling, sjøl om både Dallas og Dynastiet følger med på lasset. Men vi må skille mellom globalisering når det gjelder reising, vennskap, kulturelt samkvem, telekommunikasjon på den ene sida (uunngåelig og dessuten ønskelig), og sentralisering av økonomisk, politisk og militær makt på den andre sida (ikke ønskelig og det kan unngås).

De problemer vi nå ser med nasjonal sjåvinisme og overgrep mot minoritete – f.eks. i Jugoslavia og Rwanda – bunner ikke i "naturgitt etnisk hat", men i skjerping av det som ellers er overkommelige motsetninger på grunn av en verdensomspennende økonomisk krise som bare ser ut til å forverre seg. Den viktigste grunnen til at den forverres, er den ukontrollerte profittkrigen mellom de multinasjonale selskapene. Verdensmarkedet er preget av en økende ubalanse mellom produksjonskapasitet og etterspørsel. Verdens folke masser kan ikke kjøpe alt av varer og tjenester som tilbys. Dette på tross av at behovet i mange tilfeller er skrikende. I denne situasjonen kappes landene om å styrke egne virksomheter i forhold til konkurrenter i andre land.

Metoden er en relativ og absolutt reduksjon av innbyggernes kjøpekraft og offentlige velferd, for at en større del av verdiene som skapes kan tilfalle selskapene. Selskapene senker også sine utgifter ved oppsigelser. Pengene går i stedet til investeringer for produksjon med færre ansatte. Dermed øker arbeidsløsheten, noe som gjør tingene enda verre i neste omgang fordi arbeidsløse i enda mindre grad har penger til å kjøpe varer og tjenester for. Dette foregår samtidig i de fleste land og de fleste bransjer. Men foretak og regjeringer opptrer som om bare de sjøl agerte på denne måten. Dermed overser de at den samlede virkningen er en ytterligere skjerping av krisa for verden som helhet. En tilnærmet uhemmet kapitalflyt og frihandel i en slik verden skjerper også problemene, fordi da vokser de store multinasjonale enheter seg større på bekostning av mange små som bukker under. Den samlede sysselsetting og etterspørsel synker fordi veksten i de store selskapene ikke kan kompensere for alle de virksomheter som faller fra.

Og i denne situasjonen forbyr altså de siste nasjonale instrumenter som kunne begrenset skadevirkningene av denne internasjonale økonomisk krigen – av IMF, GATT, EU, NAFTA etc.

«Small is beautiful»

Det er ingen teknologisk eller økonomisk grunn til at små enheter – det være seg stater eller bedrifter – er mindre egnet til å skape gode samfunn- og en god verden – enn for 100 år sida. De av leserne som er livende redd for å bli stemplet som "umoderne", og som refleksmessig er enig i at "nasjonalstaten har utspilt sin rolle", er på jordet. Faktisk er det objektive tekno-økonomiske grunner til at små og mellomstore stater nå kan gjøre det relativt sett bedre enn tidligere (og det er de små og mellomstore industriland – som Island, Norge, Danmark, Sveits, Østerrike, Sverige – som har lyktes best til nå, samtidig som de i relativt liten grad har utbyttet og undertrykket andre folk og nasjoner).

Fleksibel produksjonsteknologi basert på datastyring, roboter og automater gjør det ikke lenger nødvendig med store serier for at et produkt skal bli lønnsomt. Samme utstyr kan brukes til å framstille forskjellige produkter. Flexibiliteten innebærer også mulighet til å skreddersy produktet for en kunde, uten at dette medfører store ekstrakostnader. Dermed vil den nærhet til kundene som produksjon for hjemmemarkedet gir, bli et sterkere fortrinn enn det har vært tidligere.

Forholdene ligger altså mer og mer til rette for høyteknologisk oppbygging av et allsidig produksjonsliv også i mindre skala. Samtidig må man sjølsagt ha en utstrakt handel landene i mellom. Men nettopp det at verden stadig blir mindre p.g.a. telekommunikasjoner og andre nye metoder for internasjonalt samkvem, gjør det lettere å organisere denne handelen på en rasjonell måte. Forskningsamarbeid, teknisk standardisering, felles miljøbestemmelser, databehandling ved grensepasseringer, etablering av databaser for internasjonale vareleveranser og tjenester, disse prosessene skrider ustoppelig framover rett og slett fordi slikt er rasjonelt, og blir teknologisk mulig. Slike prosesser er verdensomspennende og skjer både innfor og utfor EU. Og disse tiltak vil gjøre det lettere – ikke vanskeligere – for små og mellomstore stater å organisere sitt samkvem med omverdenen. Jeg kan når som helst – men det er ikke plass her – forklare hvorfor det teknisk er lettere i dag å organisere en effektiv styring av kapitalbevegelser inn og ut av Norge enn det var tidligere (90% av dere som leser dette tror det motsatte. Hvem har tutet ørene deres fulle med akkurat det? Og hvorfor?). Faktisk er styring av kapitalbevegelser i dataalderen bare et spørsmål om politisk vilje. Men den er sjølsagt ikke tilstede hos makthavere som er villige til å selge bestemora si for å få spise kirsebær med Chirac og Kohl.

Mindre enheter er lettere å styre til felles beste enn superstater av typen EU, USA, Russland, Kina. Om dagens små land langt fra er plettfrie, så er poenget at det er lettere for folket å få innflytelse og å få endret på ting i mindre stater. Derfor er det også lettere å organisere en vellykket økonomi i små stater, og bl.a. derfor er også EU et håpløst prosjekt. Jeg ser gjerne at superstater som Kina og USA på fredelig vis spaltes opp i mindre og mellomstore stater. Til de som måtte innvende at vi må ha forpliktende internasjonalt samarbeid for å løse fattigdoms-, krigs- og miljøproblemer er svaret at det er stormaktene som står for 90% av denne faenskapen internasjonalt. Og i den grad det er vilje i rike deler av verden til utjamning og bistand, så kommer denne først og fremst fra småmoderne land av vår egen type. Forpliktende internasjonalt samarbeid har heller ikke vært noe problem til nå for slike land.

I forlengelsen av mine forslag om å beholde og utvikle verden som et nettverk av autonome geografiske enheter (deriblant Norge utfor EU) ser vi hvordan det etter hvert kan skapes et virkelig verdenssamfunn, ikke som en superstat (den kapitalistiske verdensregjering) eller tre konkurrerende superstater, men som et samarbeidende nettverk av noen hundre (Johan Galtung sier tusen!) likeverdige og moderne sjølstendige områder. Dette nettverket kan så – gradvis og på lengre sikt – bygge ned grensene og sine statsorganer og etablere et verdensfellesskap uten militærapparat og byråkrati, kort sagt uten statsapparat i tradisjonell forstand, dvs. (huff) "verdenskommunismen".

Det er nok av dem som vil stemple slike visjoner som "urealistiske". De bør i samme åndedrag spørre seg sjøl om hvorfor knapt noen politiske strømninger stiller opp noen langsiktig visjon om hvor de vil hen. Ofte vil intellektuelle kritikere av slike "utopiske" program bekjenne seg til den livstrette og moteriktige postmoderne pessimisme, gjerne dandert med noen fraser om "kaos" og "menneskenaturen". Posering og åndelig latskap, spør du meg.

Optimisme eller pessimisme?

"How far can this go? Will it really be possible to construct an international society on something like the Third World model, with islands of great privilege in a sea of misery – fairly large islands, in the richer countries – and with controls of a totalitarian nature within democratic forms that increasingly become a facade? Or will popular resistance, which must itself become internationalized to succeed, be able to dismantle these evolving structures of violence and domination, and carry forth the centuries-old process of expansion of freedom, justice, and democracy that is now being aborted, even reversed? These are the large questions for the future."

Slik uttrykker den amerikanske samfunnskritiker Noam Chomsky seg (Z-Magazine, desember 1993). Han stiller spørsmålet åpent: Går det til helvete eller ikke? Det første alternativet er et kapitalistisk verdens millenium hvor et lite mindretall doper det fattige flertall med propaganda og idioti, og om nødvendig settes troppene inn for å slå ned opprør hvor enn de måtte komme i verden. Massene blir mer og mer desillusjonerte, apatiske og brutaliserte, og enhver bevegelse som prøver å utvikle motstand blir effektivt kvalt i fødselen. Rundt makthaverne som utgjør kanskje 2% av befolkninga, svever de tjenende ånder som lever i håpet om å stige opp, og i frykten for å falle ned: Intellektuelle medløpere, mediefolk, byråkrater, militære, kanskje 10% av verdens befolkning, kjøpt og betalt. Jorda legges langsomt øde i økologisk forfall. Dette er det ene scenariet.

Jeg tror mer på et optimistisk scenario, og skal avslutningsvis begrunne hvorfor:

- Den grunnleggende krise i verdensøkonomien som er beskrevet tidligere, består. Makthaverne klarer ikke å løse den. Tiltakene deres forverrer den istedet, og dette erkjennes av flere og flere, uavhengig av partipolitiske holdninger.

- Det gjennomsnittlige utdannings- og kunnskapsnivå i verden stiger. Sjølom analfabetisme igjen er på frammarsj i noen land, er hovedtendensen klar: Menneskene vet mer om verden rundt seg nå enn for 50 år siden. Og makthaverne har ikke noe valg. De moderniserer stadig produksjonen for å henge med i konkurransen. Dette krever et stadig høyere kunnskapsnivå i en betydelig del av befolkninga. Men det er vanskeligere å undertrykke mennesker med utdanning. På lengre sikt undergraves dermed makthavernes mulighet til å hindre samfunnsendringer.

- På grunn av utviklinga innen media- og informasjonsteknologi vil stadig mer informasjon nå fram til folk. Det meste av av dette er søppel og propaganda. Men på grunn av det historisk sett økende utdanningsnivået vil ikke folk i det lange løp la seg avspise med løgner og hjernedød underholdning. Aktuelle undersøkelser viser at folk blir mer og mer immune ovenfor TV-reklamen. Det vil bli et økende krav om sannferdighet. Og alle journalister er ikke budbærere for samfunnsstoppene. Mange har en yrkes stolthet som gjør at de prøver å formidle virkeligheten. Moderne mennesker lærer seg å skille mellom skitt og kanel; mellom hvem de skal tro på og hvem de ikke skal tro på.

- Den tekniske utvikling innen media- og informasjonsteknologi gjør at grasrota kan drive sin egen informasjonsvirksomhet når regjeringene eller de store medieselskapene skjuler eller forvrenger sannheten: Telefaks, datanett, amatør-radio, mobiltelefon via satellitt, billig og kompakt video-utstyr, mobile FM-kringkastere, alt dette gjør det stadig lettere å drive uavhengig nyhetsformidling. I dag – i motsetning til tidligere – er det umulig for et regime å terrorisere sin egen befolkning uten at verden får vite det. Om noen år kan man lage menneskerettighetsnettverk for verden ved ganske enkelt å dele ut en mobiltelefon til hver landsby i Guatemala, Zaire og andre utilgjengelige steder, og innbyggerne kan via satellitt ringe f.eks. Amnesty i London i samme sekund som de får nyss om at hæren er på vei (det har de fått beskjed om fra noen i nabolaget, som også er utstyrt med en slik telefon).

Vi kan nå oppsummere, med en vri på Marx sitt utsagn om at kapitalismen frambringer sine egne banemenn, proletariatet:

DEN MODERNE KAPITALISME FRAMBRINGER ET UTDANNINGSNIVÅ OG EN INFORMASJONS- OG KOMMUNIKASJONSTEKNOLOGI, SOM LEGGER GRUNNLAGET FOR KAPITALISMENS AVSKAFFELSE.

Sosialismen og minoritetene

Mahmud Algünerhan fra RVs Innvandrerrutvalg tar i denne artikkelen for seg sammenhengen mellom undertrykkelse av nasjoner og nasjonale minoriteter, og eiendomsforholdene i samfunnet.

Undertrykkelsen av en nasjon som har sitt utspring i det private eierskap av produksjonsmidlene og en klasses utnyttelse av en annen, vil utnytte det undertrykkede folk og fornekte dets rettigheter på alle måter. Under et annet samfunnsforhold med felleseie av produksjonsmidlene og proletariatets diktatur vil nasjonal undertrykkelse miste sin materielle basis. Akkurat som kapitalen skiller nasjonene fra hverandre og splitter dem, vil det kollektive sosialistiske eierskapet få nasjonene til å nærme seg hverandre og smelte sammen.

Oktoberevolusjonen bekreftet denne marxistiske tesen i sin helhet. I og med proletariatets maktovertakelse ble nasjonenes rett til å løsrive seg og danne egne stater slått fast. Nasjonal undertrykkelse og fiendskap som hadde blitt næret av Tsarismen, mistet sitt materielle grunnlag. Soviet-sosialismen førte i noen tiår ikke bare til at folkene tok skritt mot den frie samekstistens og integrasjon, men samtidig med at det på det internasjonale plan ble gitt støtte til andre nasjoners kamp.

Bolsjevikene støttet som marxister finnes rett til uavhengighet. I Aserbajjan og Armenia ble det dannet soviet-republikker. De folk/nasjoner som levde under det sosialistiske Russland organiserte seg på basis av regional autonomi. De autonome regionenes grenser ble bestemt av folketallet som levde i disse områdene, etter hensyn til økonomiske og sosiale forhold. Det bolsjevikiske parti godtok også prinsippet om lik rett for nasjonale minoriteter. Partiets retningslinjer når det gjaldt det nasjonale spørsmål var følgende:

- Godkjennelse av nasjonenes rett til å forlate Unionen.
- Regional autonomi for folk som levde innen staten.
- Spesielle lover som garanterte nasjonale minoriteter deres frie utvikling.
- Ett eneste marxistparti for arbeidere fra alle nasjonene innenfor Sovietunionen.

Nasjonal undertrykkelse, tvangsassimilering, nasjonal fiendskap, sjåvinisme og rasisme er foreteelser som hører sammen med kapitalismen og fascismen, borgerskapet og reaksjonær mentalitet. Den nasjonale undertrykkelse som har sin kilde i klasseundertrykkelsen er nært og direkteforbundet med kapitalismen, med den kapitalistiske imperialismens innerste vesen. Kapitalismen med sitt private eierskap av maskinene, arbeidsredskapene, fabrikkene og jorda, overproduksjon som igjen gir behov for nye markeder. Den stadige søken etter nye markeder skaper en politikk som går ut på å utbre seeg på bekostning av andre folk og nasjoner. Imperialismen kan aldri gi nasjonene frihet og likhet. Nasjonal rettsulikhhet, en nasjons utvidelse eller dens privilegier på bekostning av en annen nasjon, har sin kilde i det imperialistiske og kapitalistiske system.

Marxismen-leninismen og sosialismen er derimot en nådeløs fiende av all slags utnyttelse og undertrykkelse enten den er basert på klasse eller nasjon, og er en forsvarer av proletariatets og folkenes virkelige frihet og likhet. Sosialismen uttrykker en sosial orden hvor all slags utnyttelse og ulikhet er fjernet. Marxismen og marxistene har det som mål, med revolusjonen under proletariatets ledelse, å sette en stopper for monopolenes herredømme, og å eliminere kapitalen og klasseskillene. Marxismen-leninismen og sosialismen er de mest konsekvente forsvarerne av nasjonal frihet og den fulle rettsulikhhet. Dette har sosialismens teori og praksis bevist overfor historien og samfunnet.

Den nasjonale undertrykkelsen fortsetter, og det samme gjør kampen mot den – her fra feiringen av den Kurdiske høytiden Nevroz

Nasjonal urettferdighet har sitt utspring i kapitalismen. I det sosialistiske samfunnet har alle nasjoner, nasjonale minoriteter og folkegrupper like rettigheter. Skjevhet og ulikhet mellom nasjonene og språkene viskes bort, og hvis det likevel skulle være fordelaktighet for den ene nasjon framfor den ene så vil dette være i den hensikt å oppheve ulikheter framkommet gjennom historien. Nasjonene kan utvikle sine språk og sin kultur i frihet uten å være til skade for andre nasjoner, og tjener i dette tidsrom frivillig tilblivelsen av et felles verdensspråk og kultur, og til å oppheve klasseforskjellene. For å virkeliggjøre et verdenssamfunn med frihet og brorskap som mål arbeidet Marx, Engels, Lenin, og Stalin med all sin styrke. De avslørte kapitalismens vesen og viste den undertrykte klasse og de undertrykte nasjonene revolusjonens vei.

Verdens folk, de utnyttede og avhengige nasjoner, fant den støtte og kampkraft den store Oktoberrevolusjonen. I og med Oktoberrevolusjonen ble kampen til arbeiderklassens verdensomspennende kamp mot borgerskapet, den kapitalistiske utbytting og det fascistisk barbariet ført til et høyere nivå. I kjølvannet av dette ble også nasjonenes frigjøringskamp videreutviklet.

Etter å ha styrtet Tsar-dømmet, et nasjonenes fengsel, etablerte Lenin og Stalin USSR som et sted hvor nasjonene og nasjonale minoriteter kunne utvikle sitt språk og kultur i frihet og hvor de kunne leve i brorskap. Alle formelle ulikheter i nasjonale rettigheter ble det gjort slutt på. Til tross for alle provokasjoner, intriger og saboteringer fra den internasjonale kapitalen og det styrtede borgerskapets side, ble det tatt kjempemessige skritt i retning av nasjonal rettsulikhhet og brorskap. I USSR hadde alle nasjonale minoriteter rett til undervisning på eget språk.

I og med at proletariatet kom til makten i Russland, godtok det russiske proletariatet å ta konkrete skritt for å hjelpe alle ikke-russiske til å oppnå det samme som var gjort i Russland. Det ble skapt muligheter slik at de ikke-russiske folkene kunne bygge sine egne sovietiske styringsformer med sine nasjonale særtrekk, oppfostre egne kadre, etablere egne institusjoner bygd på deres eget språk og kultur (for eksempel presse, teater og skole).

Også i det revolusjonære Bulgaria, som var under ledelse av Dimitrov, ble minoritetsrettighetene anerkjent.

Det ble skapt muligheter for minoritetenes nasjonale og kulturelle utvikling, og antallet skoler som ga undervisning på minoritetenes morsmål økte. I Jugoslavia ble aldri oppbyggingen av sosialismen virkeliggjort, og undertrykkelsen og den nasjonale forskjellsbehandlingen fortsatte. Den titoistiske "sosialismen" ble som en slags spesialtilpasning av kapitalismen ikledd en samling sosiale rettigheter. Den økonomiske oppbyggingen førte i 1972 til nasjonale gnisninger og kamper.

Den virkelige sosialismen muliggjør folkenes kulturelle utvikling og frie utbredelse, og arbeider i retning av at alle skal kunne leve under en selvvalgt enhet under samfunnsvilkår rensket for tvang og undertrykkelse, og for at verdensstatsborgerskapet og brorskapet skal virkeliggjøres. Verdens borgerlige, fascistiske og revisjonistiske land har som mål for de undertrykkede nasjoner og nasjonale minoriteter en assimilasjon som har sin basis i undertrykkelse, tyranni og tvang. Sosialismen er den eneste orden hvor nasjonal undertrykkelse og assimilasjon i likhet med klasseundertrykkelse er utryddet virkelig og for godt.

Den eneste sikkerhet for alle folkenes likhet og frihet er dannelse av et sosialistisk samfunn. Fordi bare sosialismen kan utrydde klasseundertrykkelse og all annen utnyttelse. Den nasjonale undertrykkelsen kan også bare slik komme til ende. Stalinperioden ble et vitnesbyrd for den strålende bekreftelse av leninismen. Man kan ikke vise til en eneste nasjonal konflikt under denne perioden. Tvert imot; den finnes en masse fakta og hendelser i forbindelse med nasjonenes forbrødring under denne store perioden.

Etter Stalins død kom SUKP i hendene på revisjonistiske anti-revolusjonære. Det nye sovietborgerskapet gjorde Sovietunionen til en del av det imperialistiske systemet ved å utnytte det sovietiske proletariatet og folkene i Sovietunionen.

I det sosialismen ble eliminert og den kapitalistiske restaureringen var et faktum, kom som andre motsetninger som hadde sitt utspring i kapitalismen, de nasjonale motsetningen og konfliktene kom fram. I og med at det revisjonistiske borgerskapssystemet overlot din plass til privatkapitalismen, ble nasjonale motsetninger og konflikter oppildnet og utbredt.

Proletarer og Kommuniste

I det stor revolusjonsåret 1848 ga **Karl Marx** og **Friedrich Engels** ut Det kommunisk-tisk Manifest. Det skulle komme til å bli en av de mest leste, oversatte og innlytelserike bøkene som noensinne har vært skrevet. Opprør trykker her et utdrag fra kapittel 2, i anledning Sosialismestevnet, og i anledning Manifestets 150-års jubileum.

Alle eiendomsforhold har vært underkastet en stadig historisk veksling, i en stadig, historisk forandring.

Den franske revolusjon avskaffet f.eks. føydaleiendommen til fordel for den borgerlige eiendom.

Det som særkjenner kommunismen, er ikke avskaffelsen av eiendom overhodet, men avskaffelsen av den borgerlige eiendommen.

Men den moderne borgerlige privateiendommen er det siste og mest fullendte uttrykk for en framstilling og tilegning av produkter som bygger på klassemotsetninger, på at noen utbytter andre.

I denne betydninga kan kommunistene sammenfatte sin teori i det ene uttrykket: Oppheving av privateiendommen.

Man har bebreidet oss kommunister at vi vil avskaffe den personlig ervervede eiendom, oppnådd ved eget arbeid; den eiendommen som danner grunnlaget for all personlig frihet, virksomhet og sjølstendighet.

Eiendom oppnådd ved eget arbeid, ervervet, sjølførtjent eiendom! Snakker dere om småborger-, småbondeeiendommen, som gikk forut for den borgerlige eiendommen? Den trenger vi ikke å avskaffe, den har utviklinga av industrien avskaffet, og avskaffer den daglig.

Eller snakker dere om den moderne borgerlige privateiendommen?

Men skaper lønnsarbeidet, proletarens arbeid, eiendom for ham? På ingen måte. Det skaper kapital, det vil si den eiendommen som utbytter lønnsarbeidet, og som bare kan formere seg under de betingelsene at den skaper nytt lønnsarbeid for å utbytte det på nytt. Eiendommen i sin nåværende skikkelse beveger seg i motsetning mellom kapital og lønnsarbeid. La oss se på de to sidene i denne motsetningen.

Kapital og lønnsarbeid

Det å være kapitalist betyr ikke bare å innta en reint personlig, men en samfunnsmessig stilling i produksjonen. Kapitalen er et fellesprodukt og kan bare settes i bevegelse ved en felles virksomhet av flere samfunnsmedlemmer, ja i siste instans bare gjennom den felles virksomheten til alle samfunnets medlemmer.

Kapitalen er altså ingen personlig makt, den er en samfunnsmessig makt.

Når kapitalen altså blir forvandlet til en felleseiendom som tilhører alle samfunnsmedlemmer, så forvandler ikke personlig eiendom seg til samfunnseiendom. Det er bare eiendommens samfunnsmessige karakter som forvandler seg. Den mister sin klassekarakter.

La oss nå komme til lønnsarbeidet:

Gjennomsnittsprisen på lønnsarbeidet er arbeidslønnas minimum, dvs. den summen av levnetsmidler som er nødvendig for å holde arbeideren i live som arbeider. Det lønnsarbeideren tilegner seg gjennom sin virksomhet, er altså bare tilstrekkelig til å gjenskape hans bare liv. Vi vil ikke på noen måte avskaffe denne personlige tilegnelsen av arbeidsprodukter for å gjenskape det umiddelbare livet, en til-

egnelse som ikke etterlater noe nettoutbytte som kan gi makt over fremmed arbeid. Vi vil bare oppheve denne tilegnelsens elendige karakter, som gjør at arbeideren bare lever for å øke kapitalen, bare lever så fremt den herskende klassens interesser krever det.

I det borgerlige samfunnet er det levende arbeidet bare et middel til øke det oppsamla arbeidet. I det kommunistiske samfunnet er det oppsamla arbeidet bare et middel til å utvide, berike, befordre arbeidernes livsprosess.

I det borgerlige samfunnet hersker altså fortida over samtida, i det kommunistiske hersker samtida over fortida. I det borgerlige samfunnet er kapitalen sjølstendig og personlig, mens det virksomme individ er usjølstendig og upersonlig.

Og oppheving av disse forholda kaller borgerskapet for oppheving av personlighet og frihet! Og med rette. Det dreier seg ganske riktig om å oppheve borgerpersonligheten, borgersjølstendigheten og borgerfriheten.

Frihet betyr innafor de nåværende borgerlige produksjonsforholda fri handel, fritt kjøp og salg.

Men faller handelen, så faller også den frie handelen. Akkurat som alle de andre frihetsfrasene fra vårt borgerskap, har talemåtene om den frie handelen overhodet bare mening i motsetning til den bundne handelen, i motsetning til middelalderens trellbundne borgere, men ikke i motsetning til den kommunistiske opphevinga av handelen, av de borgerlige produksjonsforholda og borgerskapet sjølf.

Opphevelsen av den borgelige eiendom

Dere er forferdet over at vi vil oppheve privateiendommen. Men i deres bestående samfunn er privateiendommen opphevet for ni tiendedeler av samfunnsmedlemmene, den eksisterer nettopp gjennom det at den ikke eksisterer for ni tiendedeler. Dere bebreider oss altså at vi vil oppheve en eiendom som forutsetter det overveldende flertallets eiendomsløshet som sin nødvendige betingelse.

Kort sagt bebreider dere oss at vi vil oppheve deres eiendom. Det er ganske riktig, det vil vi.

Fra og med det øyeblikk da arbeid ikke lenger kan bli forvandlet til kapital, penger, grunnrente, kort sagt til en samfunnsmessig makt som kan monopoliseres, dvs. fra det øyeblikk da den personlige eiendommen ikke lenger kan slå om i en borgerlig eiendom, fra og med det øyeblikk, erklærer dere, vil personen være opphevet.

Dere tilstår altså, at med person mener dere ingen andre enn borgeren, den borgerlige eiendomsbesitter. Og denne personen skal ganske riktig bli opphevet.

Kommunismen tar ikke fra noen makta til å tilegne seg samfunnsmessige produkter, den fjerner bare makta til å underlegge seg fremmed arbeid gjennom denne tilegninga.

Man har innvendt at med opphevinga av privateiendommen vil alle virksomheter opphøre og en allmenn dovenskap vil gripe om seg.

Ifølge dette måtte det borgerlige samfunnet for-

lengst ha gått til grunne av dovenskap, for de som arbeider i det, erverver ikke, og de som erverver, arbeider ikke. Hele innvendinga løper ut i den tautologien at det ikke finnes noe lønnsarbeid lenger, så snart det ikke lenger finnes noen kapital.

Alle innvendinger som blir rettet mot den kommunistiske tilegnings- og produksjonsmåten, blir gjort gjeldende for tilegning og produksjon av åndsproduktene også. På samme måten som opphøret av klasseeiendommen for borgeren er opphøret av selve eiendommen, så er opphøret av klassesdannelsen for ham identisk med opphøret av dannelsen overhodet.

Den dannelsen han sørger over tapet av, er for det enorme flertallet utdannelsen til å betjene en maskin.

Men strid ikke med oss ved å måle avskaffinga av den borgerlige eiendommen med deres borgerlige forestillinger om frihet, dannelsen, rett osv. Deres idéer er sjølfprodukter av de borgerlige produksjons- og eiendomsforhold, akkurat som deres rett bare er deres klasses vilje opphøyd til lov, en vilje som får sitt innhold bestemt av de materielle livsvilkåra til deres klasse.

Den eggenyttige forestilling hvor dere forvandler deres produksjons- og eiendomsforhold fra historiske forhold som går over i løpet av produksjonen, til evige natur- og fornuftslover, deler dere med alle de herskende klassene som har gått under. Det dere begriper når det gjelder den antikke eiendommen, det dere begriper når det gjelder den føydale eiendommen, er det ikke lenger tillatt for dere å begripe når det gjelder den borgerlige eiendommen.

Familien

Oppheving av familien! Selv de mest radikale hisser seg opp over denne skjendige hensikten til kommunistene.

Hva beror den nåværende, den borgerlige familie på? På kapitalen, på den private fortjenesten. Fullt utviklet eksisterer den bare for borgerskapet, men den kompletteres av proletarens påtvungne familieløshet og den offentlige prostitusjonen.

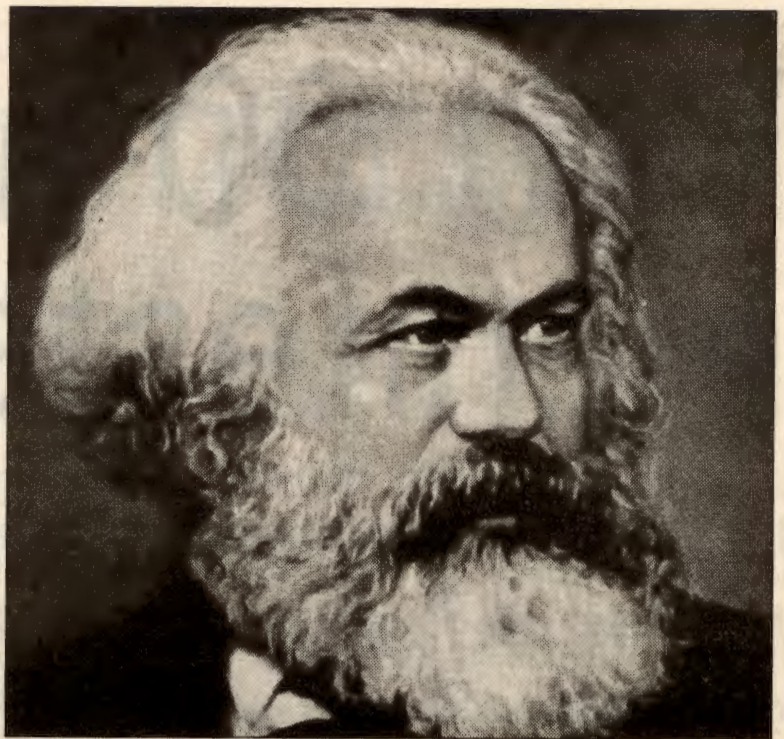
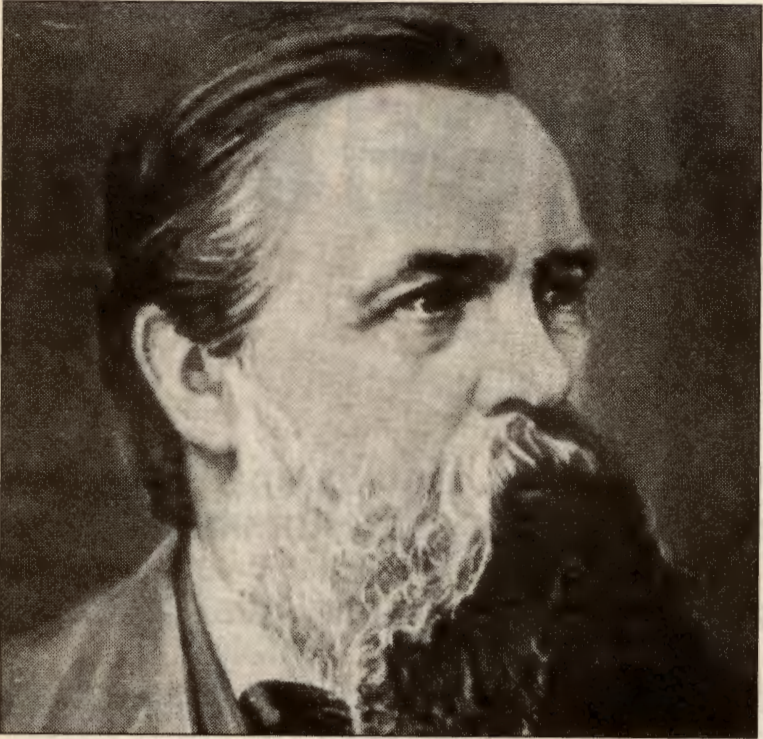
Borgerens familie bortfaller naturligvis med bortfallet av disse kompletteringene, og begge forsvinner når kapitalen forsvinner.

Bebreider dere oss at vi vil oppheve foreldrenes utbytting av barna? Vi tilstår denne forbrytelsen.

Men, sier dere, vi opphever de mest fortrolige forhold, når vi i stedet for oppdragelsen i hjemmet vil sette den samfunnsmessige oppdragelse.

Og er ikke også deres oppdragelse bestemt av samfunnet? Gjennom de samfunnsmessige forholda som dere oppdrar innafor, gjennom den direkte eller indirekte innblanding fra samfunnet, ved hjelp av skolen, osv. Kommunistene oppfinder ikke samfunnets påvirkning på oppdragelsen, de forandrer bare dens karakter, de river oppdragelsen ut av den herskende klassens innflytelse.

De borgerlige talemåtene om familie og oppdragelse, om det fortrolige forhold mellom foreldre og barn, blir stadig eklere jo mer alle proletarens familiebånd blir re-

vet over som en følge av storindustrien, og barna forvandlet til reine handelsartikler og arbeidsinstrumenter.

Men dere kommunister vil innføre kvinnefelleskapet, skriker hele borgerskapet mot oss i kor.

Borgeren ser i sin kone bare et produksjonsredskap. Han hører at produksjonsredskapene skal utnyttes i fellesskap, og kan naturligvis ikke tenke seg annet enn at fellesskapets lodd også vil falle på kvinnene.

Han aner ikke at det til og med handler om å oppheve kvinnens stilling som reine produksjonsredskaper.

Forøvrig er ikke noe mer latterlig enn vårt borgerskaps høymoralske opprørhet over kommunistenes angivelige offisielle kvinnefelleskap. Kommunistene trenger ikke innføre noe kvinnefelleskap, det har nesten alltid eksistert.

Våre borgere, som ikke er tilfreds med at deres proletarers hustruer og døtre står til forføyning for dem, for slett ikke å snakke om den offentlige prostitusjonen, finner den største fornøyelse i gjensidig å forføre hverandres ektefeller.

Det borgerlige ekteskapet er i virkeligheten et hustrufelleskap. Man kan i høyden bebreide kommunistene for at de i stedet for et hyklersk skjult kvinnefelleskap vil innføre et offisielt, åpenhjertig kvinnefelleskap. For øvrig sier det seg sjøl at med opphevinga av de nåværende produksjonsforholda vil også det kvinnefelleskapet som springer ut av dem, nemlig den offisielle og ikke-offisielle prostitusjonen, forsvinne.

Nasjonalstaten

Kommunistene blir videre anklaget for å ville avskaffe fedrelandet, nasjonaliteten.

Arbeiderne har ikke noe fedreland. Man kan ikke ta fra dem noe de ikke har. Idet proletariatet først må erobre det politiske herredømmet, heve seg opp til den nasjonale klassen, konstituere seg sjøl som nasjon, er det sjøl ennå nasjonalt, men ikke på noen måte i borgerskapets betydning.

Den nasjonale avsondringa og motsigelsene mellom folkene forsvinner mer og mer allerede med utviklinga av borgerskapet, med handelsfriheten, verdensmarkedet, ensartetheten i industriproduksjonen og de livsforholda som svarer til dem.

Proletariatets herredømme vil få dem til å forsvinne enda mer. Forent aksjon, i det minste av de siviliserte land, er den første betingelsen for proletariatets frigjøring.

I samme utstrekning som det ene individets utbytting av det andre blir opphevet, blir den ene nasjonens utbytting av den andre opphevet.

Med motsigelsene mellom klassene innen nasjonen bortfaller også nasjonenes fiendtlige stilling mot hverandre.

Bevissthet og økonomi

I det hele tatt fortjener de anklagene som blir framsatt mot kommunismen fra religiøse, filosofiske og ideologiske synspunkter ingen videre diskusjon.

Trengs det noen dypere innsikt for å begripe at med menneskenes livsvilkår, med deres samfunnmessige forbindelser, med deres samfunnmessige tilværelse, forandrer også deres forestillinger, synspunkter og begreper, kort sagt deres bevissthet, seg?

Hva annet beviser idehistorien enn at den åndelige produksjonen forandrer seg med den materielle? En tids herskende ideer var alltid bare den herskende klassens ideer.

Man snakker om ideer som har revolusjonert et helt samfunn. Man uttrykker dermed bare den kjensgjerning at elementene til et nytt samfunn dannet seg innafor et gammelt, at oppløsninga av de gamle ideene har holdt tritt med oppløsninga av de gamle livsvilkåra.

Da den gamle verden var i ferd med å gå under, ble den gamle religionen beseiret av den kristne religionen. Da de kristelige ideene i det 18. århundre lå under for opplysningsideene, kjempet det føydale samfunnet sin døds-kamp med det dengang revolusjonære borgerskapet. Ideene om samvittighets- og religionsfrihet uttrykker bare den frie konkurransens herredømme på kunnskapens område.

"Men," vil man si, "de religiøse, moralske, filosofiske, politiske, juridiske ideene osv. forandrer seg riktig nok i løpet av den historiske utviklinga. Religionen, moralen, filosofien, politikken, retten består hele tida gjennom denne omskiftninga.

Dessuten finnes det evige sannheter, som frihet, rettferdighet osv., som er felles for alle samfunnmessige tilstander. Men kommunismen avskaffer de evige sannheter, den avskaffer religionen, moralen, uten å gi dem en ny form, den motsier altså all tidligere historisk utvikling."

Hva reduserer denne anklagen seg til? Historien til hele samfunnet fram til nå har beveget seg i klassemotsigelser, som tok ulike former i de ulike epokene.

Men hvilken form det enn har tatt, har det at den ene delen av samfunnet utbyttet den andre vårt en kjensgjerning som alle tidligere århundrer har hatt til felles. Derfor er det ikke å undres over at den samfunnmessige bevisstheten i alle århundrer, alt mangfold og alle forskjeller til tross, har beveget seg i visse felles former, i bevissthetsformer som bare vil oppløse seg fullstendig når klassemotsigelsene forsvinner helt.

Den kommunistiske revolusjonen er det mest radikale bruddet med de overleverte eiendomsforholda. Ikke å undres over at det i dens utviklingsløp vil skje det mest radikale brudd med de overleverte ideene.

Men la oss forlate borgerskapets innvendinger mot kommunismen.

Proletariatets herredømme

Vi så allerede ovenfor at første skritt i arbeiderrevolusjonen er at proletariatet oppkaster seg til herskende klasse, kjemper igjennom demokratiet.

Proletariatet vil benytte sitt politiske herredømme til gradvis å fravriste borgerskapet all kapital, sentralisere alle produksjonsredskaper i hendene på staten, dvs. det som

herskende klasse organiserte proletariatet, og så raskt som mulig øke produktivkreftene.

Dette kan til å begynne med naturligvis bare skje ved hjelp av despotiske inngrep i eiendomsretten og de borgerlige produksjonsforholda, altså ved forholdsregler som ser ut til å være økonomisk utilstrekkelige og uholdbare, men som i bevegelsens løp går ut over seg sjøl og er uunn-gåelige som middel til omveltning av hele produksjonsmãten.

Disse forholdsreglene vil naturligvis være ulike i de ulike landene.

Men for de mest framskredne landene vil det følgende temmelig allment kunne komme til anvendelse:

1. Ekspropriasjon av grunneiendommen og bruk av grunnrenta til statsoppgaver.

2. Sterkt progressive skatter.

3. Avskaffing av arveretten.

4. Konfiskering av eiendommen til alle emigranter og opprørere.

5. Sentralisering av kreditten i statens hender gjennom en nasjonalbank med statskapital og absolutt monopol.

6. Sentralisering av transportvesenet i statens hender.

7. Økning av de statlige fabrikkene og produksjonsredskapene, oppdyrking og forbedring av jorda etter en felles plan.

8. Lik arbeidstvung for alle, oppretting av industrielle arm,er, særlig for jordbruket.

9. Forening av bedriftene innafor landbruk og industri, arbeid for gradvis å overvinne forskjellen mellom by og land.

10. Offentlig og gratis oppdragelse av alle barn. Avskaffing av barnas fabrikkarbeid i sin nåværende form. Forening av oppdragelsen med den materielle produksjonen, osv.

Når klasseforskjellene under utviklingens gang er forsvunnet og all produksjon er konsentrert i hendene på de sammensluttede individene, så mister den offentlige makta sin politiske karakter. Den politiske makta i egentlig forstand er den organiserte makta til en klasse for å undertrykke en annen. Når proletariatet i kampen mot borgerskapet med nødvendighet forener seg til klasse, gjennom en revolusjon gjør seg til herskende klasse og som herskende klasse med makt opphever de gamle produksjonsforholda, da opphever det med disse produksjonsforholda klassemotsigelsenes eksistensbetingelser, klassene i det hele tatt og dermed sitt eget herredømme som klasse.

I stedet for det gamle borgerlige samfunnet med sine klasser og klassemotsigelser trer en sammenslutning hvor den frie utviklinga av hver enkelt er betingelsen for alles frie utvikling.

Oversatt av Morten Falck

Utgitt av Røde fane.

Mellomtittel satt inn av redaksjonen

Ved 90-års jubileet til manifestet

I 1937 skreiv Lev Trotskij ein artikkel i høve 90-årsjubileet for Det Kommunistiske Manifestet der han tok føre seg kva sider ved Manifestet han meinte framleis var gyldige, og kva sider som i ljøs av den historiske røynsla hadde trong for revisjon. Vi trykkjer her den sistnemnde, kritiske delen av artikkelen.

Alt i føreordet til 1872-utgåva av Det kommunistiske manifestet erklærte Marx og Engels at jamvel om einskilde delar av Manifestet alt då hadde vorte forelda, meinte dei at dei ikkje hadde rett til å modifisere den opphavslege teksten, av di Manifestet dei siste 25 åra hadde vorte eit historisk dokument. Sidan den gong har ytterlegare 65 år passert, og einskilde isolerte delar av Manifestet har no meir og meir byrja å høyre fortida til.

I dag kan vi stadig sjå at det vesle arbeidet til to unge forfattarar på ein uerstatteleg måte held fram med å peike på dei mest brennande og grunnleggjande spørsmåla i frigjeringskampen. Likevel tyder det knapt at Manifestet, etter nitti år med store sosiale kamper og ei utvikling av produktivkrefter som det ikkje finst parallellar til i historia, ikkje skulle ha trong for justeringar og tillegg. Den revolusjonære tenkjemåten har ikkje noko som helst sams med gjudedyrking. Alle slags program og spådommar om framtida verifiserar og korrigerar seg sjølv i ljøs av den konkrete røynsla, som er det ypparste målet på menneskeleg tenking. Rettingar og tillegg kan, som den historiske røynsla sjølv syner oss, berre gjerast med suksess ved å ta utgangspunkt i den *metoden* som ligg til grunn for Manifestet. Vi skal gjere ein freistnad på demonstrere dette ved å sjå nærare på nokre viktige døme.

1. Marx påstod at ingen sosial orden forlet den historisk scena før han har brukt opp det kreative potensiale som han har i seg. Manifestet brennemerkte kapitalismen av di han i sin natur stengjer utviklinga av produktivkreftene. Likevel var desse stengslene, både då og i dei kommande tiåra, berre av relativ art; om økonomien kunne ha vore organisert på eit sosialistisk grunnlag i andre halvta av 1800-talet ville *voksteren* i han ha vore utan samanlikning mykje sterkare. Denne tesa, som er sann i teorien, endrar ikkje på det faktumet at produktivkreftene held fram med å vekse, i global skala og utan avbrot, heilt fram til verdskrigen. Det er berre dei siste tjue åra at – trass i dei seinaste svære erobringane innafør vitenskap og teknologi – ein tidsalder prega av direkte stagnasjon, og til og med forfall, i verdsøkonomien har teke til. Menneskeslekta byrjar no å leve på opparbeid kapital, og krigen som snart kjem trugar med å øydeleggje sjølv grunnlaget for sivilisasjonen frametter. Forfattarane av Manifestet gjekk ut frå at kapitalen ville øydelegge seg sjølv lang tid før han var i stand til å transformere seg frå eit *relativt* reaksjonært styresett til eit *absolutt* reaksjonært. Denne forvandlinga kom først klårt fram i dagen for den noverande generasjonen, og ho har gjort tidsalderen vår til ein epoke prega av krigar, revolusjonar og fascisme.

2. Feila til Marx og Engels med omsyn til tidsperspektivet i den historiske utviklinga, byggjer til dels på ei undervurdering av kapitalismen si ibuande evne til å fornye seg, og til dels på ei overvurdering av den revolusjonære mogninga til arbeidarklassen. Revolusjonen i 1848 forvandla seg ikkje til ein sosialistisk revolusjon, som Manifestet hadde spådd,

man gav i staden seinare opning for ein formidabel kapitalistisk ekspansjon i Tyskland. Utviklinga i Pariserkommunen synte at arbeidarklassen ikkje kan ta makta frå borgarskapet utan å ha eit overtydd revolusjonært parti som står i spissen for kampen. Men trass i dette førte ikkje den lang perioden med kapitalistisk framdrift med noka utdanning av ein "revolusjonær fortropp", men resulterte tvert om i eit borgarleg forfall i arbeidarbyråkratiet; eit byråkrati som så igjen vart til det mest grunnleggjande hinderet for ein arbeidarrevolusjon. Denne spesielle "dialektikken" kunne snaut forfattarane av Manifestet spå sjølv.

3. Kapitalismen er i Manifestet definert som den frie konkurransen sitt herredømme. Jamvel om Manifestet drøfter den aukande konsentrasjonen av kapital, vert ikkje dei naudsynlege konklusjonane trekte med omsyn til *monopol-kapitalismen* som fenomen; eit fenomen som har vorte den dominerande forma for kapital i vår tid, og som utgjer den kan hende viktigaste premisen for ein sosialistisk økonomi. Det er først mykje seinare (i Kapitalen) at Marx provar tendensen til ei utvikling i kapitalismen som peiker vekk frå fri konkurranse og fram mot monopolar. Lenin gav seinare ein vitenskapleg kritikk av monopolkapitalismen i *Imperialismen*

4. Ved å i første rekkje referere til utviklinga under den industrielle revolusjonen i England, såg forfattarane av Manifestet prosessen med utdøying av mellomlaga i samfunnet på ein alltfør firkanta måte; som i altfemnande proletarisering av laga i folket av handverkarar, småhandelsmenn og bønder. I røynda fullførde på langt nær dei grunnleggjande konkurransekreftene dette progressive og barbariske arbeidet. Kapitalen ruinerte småborgarskapen mykje raskare enn han proletariserte han. Vidare har den medvitne politikken til borgarstaten i lang til vore retta inn på å konservere dei småborgarlege laga på kunstig vis. Voksteren i teknologien og rasjonaliseringa av storskalaproduksjon forårsaka på den eine sida påtvinga arbeidsløyse, samstundes med at proletariseringa av småborgarskapen vart senka frå den andre kanten. På same tida har utviklinga av kapitalismen ført med seg ein ekstraordinær vokster i hæren av teknikarar, funksjonærar og tilsette i handelsnæringane, dei som men et omgrep kallast den "nye mellomklassen". Resultatet av dette er at mellomlaga i folket, som Manifestet så kategorisk slår fast er dømde til å forsvinne, i dag utgjer omtrent halvta av folket, sjølv i eit land som er så kraftig industrialisert som Tyskland. Men den kunstige konserveringa av småborgarlagane, som for lenge sidan har overlevd seg sjølv, minskar ikkje på noko vis dei sosiale motsetnadene i samfunnet; ho gjer snarare at motsetnadene vert særskilt sjukelege. Saman med framvoksteren av ein permanent hær av arbeidslause, er denne utviklinga den mest vondarta uttrykket for opprotninga av kapitalismen.

5. Manifestet, som vart utvikla under ein revolusjonær epo-

ke, inneheld, (mot slutten av andre delen) ti krav som er knytte til ein periode med ein omgåande overgang frå kapitalisme til sosialisme. I det seinare føreordet til 1872-utgåva av Manifestet, gav Marx og Engels uttrykk for at desse overgangskrava delvis har vorte forelda, og same kva ikkje lenger kunne ha meir enn eit sekundært innhald. Dei fortolka det som om desse revolusjonære overgangsparolane defintivt låg til grunn for utviklinga av eit "minimumsprogram" for sosialdemokratiet, som sjølv – som vi veit – aldri makta å gå ut over dei grensene som det borgarlege demokratiet set. Men i realiteten gav forfattarane av Manifestet sjølv en svært klår indikasjon på den grunnleggjande rettinga som lyt gjerast på overgangsprogrammet deira, nemlig at "arbeidarklassen kan ikkje berre ta kontroll over det eksisterande statsapparatet, og nytte det til sine egne føremå". Sagt på ein annan måte, så hadde denne korreksjonen brodd mot fetisjisme i høve til det borgarlege demokratiet. Marx stilte seinare opp ein stat av samme tupe som Pariserkommunen som motsats til den kapitalistiske staten. Denne "typen" stat fekk seinare ei meir presis form i *arbeidarrådsstaten* (sovieta). I dag kan det ikkje finnast noko revolusjonært program utan at det er grunna på *arbeidarråd* og *arbeidarkontroll*. Med omsyn til dei andre overgangskrava som vart stilte opp i manifestet, som såg ut til å vere "arkaiske" i ein periode prega av fredeleg parlamentarisk aktivitet, så har dei no fått attende meininga si i full monn. Det som verkeleg har synt seg å vere så forelda at alle voner for lenge siden er over, er "minimumsprogrammet" til sosialdemokratane.

6. For å gjere rettvis vona om at "den borgarlege revolusjonen i Tyskland berre vil vere forsepet til ein beinveges følgjande arbeidarrevolusjon", stør Manifestet seg på den langt meir avanserte ålmenne tilstanden i den europeiske sivilisasjonen, samanlikna med England i det syttande og Frankrike i det attande hundreåret, og i tillegg på den langt meir framskridne utviklinga til arbeidarklassen. Feilen i denne prognosen ligg ikkje berre i tidsperspektivet. Nokre månader etter 1848-revolusjonen synte det seg nettopp at ingen av dei borgarlege klassane – når dei vert stilte overfor ein meir avansert politisk utvikling – er i stand til å slutføre sin eigen revolusjon åleine. Dei høgare borgarlege laga er for tett knytte saman med jordeigarane og for sameinte i frykta si for massane; småborgarskapen er for sprikjande innbyrdes og – gjennom innblandinga til leiarane sine – for avhengige av storborgarane. Som den seinare utviklinga i Europa og Asia tydeleg har synt, kan ikkje lenger den borgarlege revolusjonen, sett som *isolert* fenomen, i det heile realiserast.

(Held fram på s. 10)

Sosialisme på norsk?

På sosialismestevnet skal Håkon Kolmannskog innlede om hva det er ved det norske samfunnet – kulturelt, politisk eller økonomisk – som kan føre fram mot sosialismen.

Opprør trykker i den sammenheng en kronikk som **Hans Olav Brendberg** skrev i samband med en diskusjon om nasjonalisme som gikk i Klassekampen sommeren 1995.

Kronikken er delvis et svar på en kronikk av Peder Martin Lysestøl.

Fins det ein mellomting mellom rosenraudt og svart når me skal vurdera nasjonalismen som politisk fenomen? Og er ikkje svartmålinga av nasjonalstaten og nasjonalismen på venstresida like einøygd og uturvande som grunnlag for analyse og handling som rosemålinga?

Peder Martin Lysestøl svarar i Klassekampen 23.6.95 på ein del innspel som har kome frå ein del folk i Trondheim i det siste. Slik eg les honom, byggjer han på to grunnleggjande premiss:

1. Karakteren til arbeidarklassen vert meir og meir internasjonal
2. Karakteren til nasjonalismen skiftar forteikn med skipinga av nasjonalstaten – Wergeland sin strid for norsk språk, kultur og sjølvstende var rett og ein del av ein internasjonal strid mot undertrykkinga til dei føydale stormaktene så lenge Noreg var i union med Sverige. Då Noreg vart ein sjølvstendig stat, skifte denne striden karakter og vart reaksjonær.

Fell desse, fell og mykje av argumentasjonen. Lat oss fyrst sjå litt på arbeidarklassen som internasjonal klasse. Korleis vart den moderne arbeidarklassen til? Han vart til som eit resultat av to ulike prosessar, og sjølv omgrepet "arbeidarklasse" lyt kløyvast etter desse linene som tenleg som reidskap i politisk analyse. På den eine sida vart "arbeidarklassen" til som resultat av industrialiseringa, og vaks fram som økonomisk kategori saman med kapitalismen. Dette klasseomgrepet er ein lagnadsfellesskap – ein "klasse i seg sjølv" Han er eit produkt av proletarisering av industri og kapital: Eit objekt.

"Arbeidarklassen" som politisk kategori vert til som resultat av ei politisk rørsle som freistar å mobilisera "arbeidarklassen". Han er ikkje lagnadsfellesskap, men handlingsfellesskap. Han er ikkje skapt av industri og kapital, men av klassen sjølv i samspel med politiske/intellektuelle elitær innanfor klasserørsla. Han er ein "klasse for seg sjølv" – eit subjekt.

Ut frå dette vil eg vurdera påstanden om at karakteren til arbeidarklassen vert stendig meir internasjonal. På den eine sida er det rett: Arbeidarklassen som objekt, som reidskap for skaping av kapitalistisk profitt vert meir og meir internasjonal som ei spegling av utviklinga av kapitalismen. Men kva med arbeidarklassen som subjekt i si eiga saga?

Her meiner eg det er like opplagt at arbeidarklassen, saman med sjølvveigarar i naturbasert produksjon – til dømes bønder og fiskarar – er av dei mest utprega nasjonale klassane. Medan kapital og varer er særskilt flyttbare rundt i verda, er arbeidskrafta som produksjonsfaktor konkrete menneske knytt med tusen band til stadbundne samfunn med egne tradisjonar, historie, kultur og sjølvmedvit. Av ulike grunnar freistar kapitalen nett å bryta ned desse mønstra. Men alle dei andre sidene av arbeidarklassen som samfunnsklasse enn den abstrakte arbeidskrafta er knytt til nasjonale og lokale fellesskap.

Arbeidarklassen i Noreg er ikkje berre viljelaust

objekt, men har faktisk vunne maktposisjonar. I hovudsak er desse vunne av ei klasserørsla under sosialdemokratisk leiing. Maktmidla og maktposisjonane har for ein stor del nasjonalstaten som forutsetning. Tariffsystema byggjer på ein nasjonal arbeidsmarknad med landsfemnande fagorganisasjonar. Viktige delar av lovgjevinga finst innanfor rāmene av nasjonalstaten, til dømes arbeidsmiljølovgjevinga. Og ikkje minst: Dei politiske tradisjonane til den norske arbeidarklassen er bygt opp gjennom politisk kamp innanfor nasjonalstaten i dei vel 140 åra som har gått sidan Thrane-rørsla.

Kvifor vert so vurderinga av nasjonalismen og nasjonalstaten viktig frametter? Eit stykke på veg var den økonomiske gjenreisninga etter krigen eit nasjonalt prosjekt som tok sikte på å byggja eit breidare og tryggare økonomisk fundament og henta inn forspranget andre land hadde avdi Noreg hadde vore tilbakeleggjande og usjølvstendig. Ein skulle gjera landet mindre avhengig. For å styra unna rosemålinga: Delvis var leiinga prega av folk som la politisk prestisje i å vera usjølvstendige knehøner, jamfør til dømes Alcan-saka.

Naturressursar av ulikt slag var ein føresetnad for denne politikken, og sosialdemokratane førde vidare tidlegare lovgjevingstradisjon for å sikra at ressursane gav grunnlag for nasjonal og lokal verdiskaping og kontroll – frå bu- og driveplikta for grunneigedom rett etter krigen til konsesjonslovene for oljesektoren. Denne sida av etter-

krigspolitikken meiner eg var rett, og er viktig å forsvare. Samstundes skjedde dette i ein periode då "indre landnám" framleis var mogleg for norsk kapital: Nye vassdrag kunne byggjast ut, ei mengd råfisk som tidlegare vart turka eller salta kunne verta grunnlag for ein ny fiskeindustri, for ikkje å snakka om nordsjøolja. Dette «indre landnåmet» gjorde at Noreg ikkje vart serleg knytt til imperialistisk kapitaleksport før om lag 1980.

I dag har gaukungen vakse seg stor, og kastar alle omsyn ut or reiret for å verta stor nok til å dra ut i verda på eiga hand. Grunnlaget for klassesamarbeidet etter krigen er borte, av di dei store i norsk økonomi har vakse ut or nasjonalstaten og i hovudsak ekspanderar utanlands.

Difor vert nasjonalstaten "gamaldags", tradisjonell norsk nasjonalisme "styggdom" og råfisklova for lite "effektiv" Dei store eigarane fær interessene sine knytt til investeringar rundt om på kloten, og soleis vert dei vovne saman med det globale militære og politiske hegemoniet til dei vestlege elitane. Frå ein fase med klasse-samarbeid på nasjonal basis, fær ein klassekamp der den norske borgarskapen har internasjonale alliansar som hovudstrategi (Gatt/WTO, EU/EØS; VEU/Nato mm.). Dei vert eintydig ein del av «the great game» mot tidlegare ei meir tvitydig rolla (NB: Relativt tvitydig).

Eit døme på denne tvitydige sida av norsk klassesamarbeid i etter-krigstida er Noreg si rolla som pådrivar for havrettstraktaten til SN, typisk for den fasen me er inne i er

reverseringa av lovgjeving og nasjonale mål som på ulike vis sikrar nasjonale interesser: Råfisklov, konsesjonslover, petroleumslov, sjølvforsyningsmål for jordbruket, nasjonal regulering av kraftmarknaden m.m. Slik eg ser det stend me andsynes ein global offensiv frå kapitalkreftene som skaut fart etter den kalde krigen. Posisjonen vår er defensiv: Det er strid straum, og me lyt ha gode vadesteinar for kvart eit steg frametter. Om me freistar for dryge sprang, eller om steinar ruggar på seg, risikerer me å skli og verta førde med straumen.

I denne stoda meiner eg rett vurdering av tilhøvet mellom arbeidarklassen og nasjonen er avgjerande viktig for å stå på fot. Arbeidarklassen sine interesser er knytt til forsvar for nasjonal ressursstyring, skjerming av nasjonale marknader for tenester og arbeidskraft, forsvar av norsk kultur og språk og ein nasjonal utdanningspolitikk i staden for internasjonal nisjetilpassning.

Prinsipielt botnar dette i at arbeidskraft er levande menneske bundne med tusen trådar til konkrete samfunn, og at dette skil arbeidet fri kapitalen. I forsvaret for nasjonen har arbeidarklassen viktige allierte i andre klassar og grupper som historisk, kulturelt eller økonomisk har interessene sine knytt til stad: Bønder, samyrkjebasert matvareindustri, fiskarar, kraftkrevjande industri m.m. Dette avskaffer ikkje klassemotsetnadene mellom t.d. eigar og arbeidar i kraftkrevjande industri, men det gjer biletet meir samansett.

Detta vert forsterka av at arbeidarklassen som "klasse for seg sjølv", som subjekt, i hovudsak einast finst som nasjonale klassar. Klassekampen er internasjonal, men tek nasjonale former. Om borgarskapen lukkast med sine internasjonale alliansar, vil arbeidarklassen soleis meir og meir hamna i ein avmechtig posisjon som nasjonal klasse i ein internasjonal, politisk struktur (jmf. norske sjøfolk). Svaret på detta er ikkje ulike måtar å setja saman orda "internasjonal" og "solidaritet" på (om so internasjonal solidaritet likevel er naudsynt). Det som trengst er konkrete strategiar for å bryta kapitalen sine "internasjonalar" opp i nasjonale einingar.

So til hitt premisset: Det kvalitative skiftet når det gjeld å vurdera nasjonal kamp før og etter nasjonen har fått eigen stat. Arne Garborg sin strid for norsk mål var alto progresiv før 1905, reaksjonær etter. Konsesjonslovene for jord- og skogeigedom var progressive (før 1905), medan konsesjonslovene for t.d. fallrettar eller oljeverksemd var reaksjonære. Dei som stridde for norsk kultur i førre hundreåret var progressive internasjonalar, medan Landslaget for spelemenn i dag må vurderast som reaksjonær nasjonalisme – av di Noreg vart sjølvstendig stat i 1905, og det skjedde i kvalitativ endring. Slik eg ser det er teorien om "kvalitativ endring" i og med skipinga av eigen stat mekanisk og misforstått – korkje meir eller mindre.

So langt usemjene. For å unngå ein rassa mot opne dører: Nasjonalismen som politisk ovring er ikkje problemfri. I til dømes Aust-Europa fann ein ei mengd døme på at saka har meir enn ei side. Detta er knapt serleg problematisk: Reaksjonen er ikkje så nøye med fanene han marsjerar under – om det er "nasjonalisme", "fascisme" eller som i det gamle Sovjet: "marxisme" Politiske omgrep skil seg soleis grunnleggjande frå til dømes dei ein møter i fysikken. Dei som vil finna problemfrie, einsidig progressive storleikar i politikken, skal få leita lenge – for "arbeidarklassen" og "venstresida" finst i meir enn ein dimensjon. Og takk og lov for det: So er verda likevel ikkje flat.

Peder Martin Lystøl meiner analysene våre ber preg av den spesielle, norske stoda. Det skal truleg vera ei tung innvending. Eg synest snarare det er eit kompliment, om det er rett. Det er so vidt eg veit i Noreg me driv politisk arbeid. På hi sida: Eg trur internasjonalt nasjonalisme kan vera like naudsynt i den politiske kampen mot nykolonialisme på Filippinane som mot ettersosialdemokratisk nyimperialisme i Noreg.

"Det finnes et skille i verden, og det går på tvers over grenser og land", heiter det i songen. Det er eg i og for seg samd i. Men eg er ikkje samd med dei som hevdar at verda i grunnen ikkje har endra seg sidan revolusjonane i 1917/18 drog eit skarpt skilje gjennom Europa, og at arbeidarklassen sine leiarar den gongen gjorde ei endeleg analyse av arbeidarklassen si haldning og strategi andsynes nasjonen. Desse gjer sitt beste for at arbeidarklassen sin takk og strategi skal stivna andsynes ein sær omstillingsdyktig borgarskap. Resultatet vert alltid eitt av to: Anten fører ein arbeidarklassen fram til nye, ærerike nederlag (kva no vitsen skulle vera med det) eller langt oftere til at ein spelar arbeidarklassen som politisk kraft over i hendene på ymse slags opportunistar og augentennarar. Etter mitt ringe skjøn er båd delar "revolusjonært" berre på overflata, men djupt reaksjonært i innhald.

(Frå s. 8)

Oppgåva med å reinse og foredla det samfunnet som dei falne føydalistane har late etter seg, let seg berre løyse om arbeidarklassen er i stand til å fri seg frå innverknaden til dei borgarlege partia, setje seg i leiinga for ein allianse med bøndene og etablere ei revolusjonær statsmakt. På same viset er den *borgarlege* revolusjonen knytt opp mot det første steget i den *sosialistiske* revolusjonen, som han seinare vi løyse seg opp i. Såleis vert den nasjonale revolusjonen ein lekk i den internasjonale revolusjonen. Forvandlinga av det økonomiske grunnlaget, og av alle sosiale band i samfunnet, får ein vedvarande karakter. For dei revolusjonære partia i dei tilbakeleggjande landa i Asia, Latin-Amerika og Afrika er spørsmålet om å ha ei klar forståing av dei organiske banda mellom den demokratiske revolusjonen og arbeidarmakta, og i vidare konsekvens med den internasjonale sosialistiske revolusjonen, eit spørsmål om liv eller død.

7. Ved å syn korleis kapitalismen dreg dei tilbakeleggjande landa i kjølvatnet eller seg, seier likevel ikkje Manifestet noko om kampen som dei koloniale og halvkoloniale folka fører for sjølvstende. I den mon at Marx og Engels trudde at den sosialistiske revolusjonen "i det minste i dei siviliserte landa", var noko som stod føre i den heilt nære framtida, vart spørsmålet om frigjerjing av koloniane i deira auge sett på *ikkje* som eit resultat av ei autonom rørsle hos dei undertrykte folka, men som eit resultat av sigeren til arbeidarklassen i kapitalismen sine metropolar. Difor vert ikkje spørsmålet om ein revolusjonær strategi i dei koloniale og halvkoloniale landa rørt ved i det heile tatt rørt ved i Manifestet. Men desse spørsmåla krev særskilte løysingar. Såleis er det til dømes heilt open bart at om det "nasjonale fedrelandet" har vorte det største hinderet for den historiske utviklinga i dei utvikla kapitalistiske landa, så er det framleis ein relativt progressiv faktor i die tilbakeleggjande landa som er tvinga til å kjempe for ein sjølvstendig nasjonal eksistens. "Kommunisme", seier dei i Manifestet, "stør overalt kvar ei revolusjonær rørsle retta mot den eksisterande sosiale og politiske ordenen" Kampen til kolonifolka mot dei imperialistiske undertrykkarane sine er ei av dei mektigaste og viktigaste rørsleane om den eksisterande sosiale orde, og han krev difor den fullstendige, udiskutable stønaden til den kvite arbeidarklassen, utan noka form for atterhald.

8. Den mest avlegs parten av manifestet – ikkje med tanke på metoden, men på føremålet – er kritikken av den "sosialistiske" litteraturen frå helvta av førre hundreåret, og definisjonen av opposisjonspartia. Alle tendensane og partia som vert lista opp i Manifestet vart feira som ettertrykkeleg vekk av 1848-revolusjonen eller av kontra-revolusjonen som følgde, at historia ikkje ein gong *nemner* dei meir. Men samstundes ligg manifestet og på dette området nærare opp til oss enn den før

re genrasjonen. I perioden med vekst og framgang for den 2. Internasjonalen, då marxismen utan tvil såg ut til å vere på veg mot siger, kunne dei sosialistiske ideane som fanst før Marx sjåast på som eit definitivt avslutta kapittel. I dag er ikkje dette lenger saka. Forfallet til sosialdemokratiet og forfallet i Komintern er for kvart steg årsak til uhyre ideologiske brotsverk. Den senile tankegangen endar alltid opp med å falle attende, 'så og seie, til den tidlege barndommen. I jakta på reddande trylleformularar har forfallsepoken dine profetar gjenoppdaga gamle doktrinar som vart gravlagde for lang tid sidan av den vitskapeleg sosialismen. Når det gjelder spørsmålet om opposisjonspartia, har tiåra som har passert ført med seg dei aller djupaste endringar: ikkje berre har dei gamle partia blitt erstatta for lenge sida av nye, men og sjølv *karakteren* til partia – og relasjonane mellom dei – endra seg radikalt under dei tilhøva som byrja å gjere seg gjeldande i den imperialistiske æraen.

Vi har nemnt at, i følgje Marx, forlet ingen sosial orden den historiske scena før han har brukt opp det potensialet som han har i seg. Men same om ein sosial orden i aldri så stor grad høyrer fortida til, gjev han ikkje plass for ein ny orden utan motstand. For at eitt sosialt regime skal følgje eit anna, føreset det den skarpaste forma for klassekamp – nemleg revolusjonen. Om arbeidarklassen, av ein eller annan grunn, skulle vise seg ute av stand til å gjere slutt på ein borgarleg orden som har overlevd seg sjølv, står det – i striden for å halde på den rysta dominansen din – berre att for finanskapitalen å transformere den fortvilte og demoraliserte småborgarskapen som vender seg til han, til ein fascistisk pogromarme. Den borgarlege degenereringa av sosialdemokratiet og den fascistiske degenereringa av småborgarskapen er vovne saman som årsak og verknad.

Omsett av:

Skriftstyret i Raud Front i Trondheim, 1995.

DET KOMMUNISTISKE MANIFEST

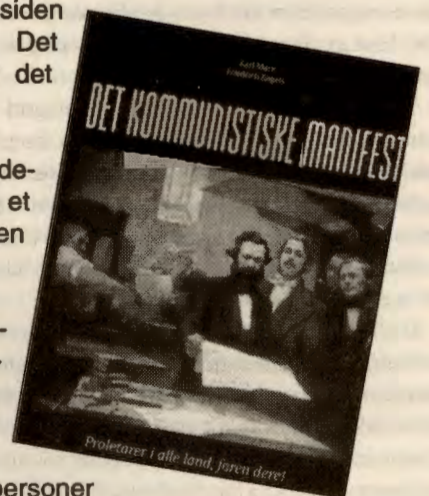
I anledning at det var 150 år siden Marx og Engels skrev Det Kommunistiske Manifest, er det nyoversatt og trykt opp igjen.

Manifestet vekker selv i dag debatt. Er det mulig å tenke seg et kommunistisk samfunn – uten klasser og undertrykking?

Heftet er på 80 sider og inneholder tidligere forord, et forord av Jorun Gulbrandsen og et forord av oversetteren Morten Falck. Heftet har ekstra noter som forklarer personer og hendelser som for 150 år siden var kjent av alle, men som i dag for det meste er ukjent.

Heftet koster kr 40,- pluss porto og oppkravsgebyr – og kan bestilles fra: Røde Fane, Postboks 124 Sentrum, 3251 Larvik; på telefon 33 18 04 57; per e-post: eness@online.no. Biblioteker, skoler og andre som bestiller større antall, kan få kvantumsrabatt.

Med hilsen
Røde Fane

Maoisme og Stalinisme

Tron Øgrim tar, i dette utdraget fra «Hvorfor jeg ikke er kannibal», for seg blant annet Stalin som teoretiker og som politiker, Maos dialektikk og nødvendigheten av en gjenomgang av den revolusjonære erfaringene i dette århundre.

Før jeg blei maoist hadde jeg den vanlige (offisielle) oppfatninga av Stalin, den som vi alle har lært på skolen: Tyrann, monstrum. Da jeg blei maoist, på 60-tallet, var jeg først uenig med Maos holdning til Stalin. Det blei noe jeg brukte mye tid på.

Jeg oppdaga at mye av hatpropagandaen om Sovjet i Stalin-tida var løgn. Det fantes bl.a. utenlandske rapportører som hadde vært der og ga mange eksempler på det. Noen av dem var kommunister. Noen av dem var svært naive. Andre var skeptiske, motvillige, og langt fra naive. De fortalte om mye som skjedde som var bra. Hva da? Arbeid og hus og skolegang og helse og velferd.

Mens de fleste land i den 3. verden synker ned i elendighet, klarte Sovjet fra 1917 til 1960 å utvikle seg fra relativ fattigdom til relativ rikdom og gi sine innbyggere et *mye bedre og mer menneskeverdig liv. Og dette skjedde ved bruk av egne krefter, ikke ved utbytting av kolonier, slik som utviklinga i Vesten. Denne modellen ga håp.*

Den stalinistiske økonomiske modellen blei åsså kopiert i Kina fra 1949. Kineserne hadde problemer med den, de jenka og tilpassa. Likevel ga den svært gode resultater i Kina. (Det er først nå, etter 1980, at de for alvor begynner å avskaffe den stalinistiske økonomien. Historia vil vise om det var en framgang eller en tilbakegang.)

Erfaringene fra Sovjet etter 1917, og særlig fra Stalin-tida (fra den første 5-årsplanen til 1954) har betydd enormt for å forbedre over en milliard menneskers liv i de siste 60 åra. Å skjule det, å hindre at de arbeidende massene i verden lærte av det og gjorde opprør mot den unødvendige nøden, var hensikten med den veldige anti-stalinistiske propagandakampanja.

Jeg lærte at denne typen løgnkampanjer var vanlige under og etter revolusjoner. Det fins. f.eks. helt utrolige skrekkehistorier om Sovjet under Lenin i vestlig presse fra det tidlige 20-tallet.

En helt tilsvarende løgnpropaganda om Kina fantes i 50- og 60-åra. I Norge blei den erstatta med et stort sett nøkternt, positivt bilde ettersom borgerskapets forhold til Kina blei bedre og bedre. Det er ironisk å se åssen store borgerlige aviser som rundt 1960 var ekstremt mot Kina, 25 år etterpå skreiv store artikler om framgangene i Kina på 50-tallet.

Jeg lærte åsså at deler av den vestlige propagandaen om Stalins Sovjet var sann: Den bygde på fakta. Den tok utgangspunkt i virkelige feil og forbrytelser. (Det kommer vi tilbake til.)

At jeg lærte om de store mengdene løgn i det offisielle norske bildet av Sovjet under Stalin har hatt betydning for meg seinere.

Jeg kom til Albania første gang i 1969 med små kunnskaper om hvordan landet virkelig var. Den albanske propagandaen ga ikke noe forståelig bilde. Norske leksika og skolebøker skreiv om et svært fattig og primitivt land, avisene fortalte det var grått og trist og brutal undertrykkelse herska. Jeg kom til et land med høy levestandard, ikke etter nordisk målestokk men sammenlikna med resten av det indre Middelhavet. Kulturliv og sosiale tjenester fungerte

på mange måter forbilledlig. Og det fantes en åpen politisk entusiasme for systemet blant vanlige folk du snakka med privat, som helt mangla f.eks. i Øst-Tyskland. Men dette forbausa meg ikke, for i 1969 hadde jeg lært at skikkelige norske aviser, lærebøker og leksika ofte juger.

Nå var det jo motsigelser og problemer i Albania åsså, det fikk vi så småningom lære oss. Men det viktige er at å lære om det krevde en annen kunnskap enn den vi fikk fra den borgerlige greuel-propagandaen. Det krevde faktisk kunnskap om det som skjedde i Albania, studier av det. Ikke hysteri, studier.

Litt om Stalin som teoretiker

Noe anna viktig som skjedde var at jeg leste Stalin. (Ikke bare ham. Bl.a. Trotski, Souvarine, og amerikansk anti-stalinistisk propaganda.) I de tidlige 60-åra i Norge leste ingen Stalin. Jeg hørte at kjente intellektuelle som hadde lest ham som et ledd i historiske studier kalte ham grå og kjedelig, en dårlig skribent.

Men jeg fant Stalin svært lettlest, svært enkel. Mye lettere å lese enn Lenin, som (kanskje fordi han hadde dårlig tid) bruker lange og innvikla setninger, som jeg gjør i denne artikkelen. Han formulerer seg slående, spennende. (Nettopp som stilist er det kanskje enklest å beundre Stalin!) Ta f.eks. avsnittene om historisk materialisme i artikkelen "Den dialektiske og historiske materialismen". Jeg pleier å bruke dem på studiesirkel med folk som aldri har lest marxistisk teori før. Av to grunner: Den første at de er beundringsverdige klart og godt skrivt; utmerka grunnleggende marxisme. Den andre er den interessante pedagogiske virkningen av at folk leser Stalin, som de har hørt så mye forferdelig om, og oppdager at uhyret faktisk skriver godt og fornuftig.

På område etter område syntes jeg at Stalin skreiv fornuftig, at hans teori var god marxistisk teori.

Det gjelder hans arbeid om det nasjonale spørsmålet, med den klassiske definisjonen av hva en nasjon er. Ingen borgerlig tenker har laga noen bedre, og Stalins definisjon er opplagt et langt skritt framover i forhold til de mer uklare ideene til Marx om nasjonen. Eller ta hans forklaring av hvorfor kommunistene støtter "reaksjonære" (føydalister, handelsmenn) i koloniene som slåss mot imperialismen (Spørsmål i Leninismen).

Han er bra til å forklare politiske forhold i de rike landa åsså. Ta hans korte definisjon av sosialdemokratiets styrke (Svar til Herzog).

Nettopp slike standpunkter gjør at jeg fant at jeg støtta Stalin mot Trotski på de teoretiske hovedspørsmåla: Holdning til nasjonal kamp, støtte til opprør i koloniene, holdning til sosialdemokratiet.

Lista kan lett gjøres lenger, men det er ikke viktig. Det viktige er at jeg tok stilling til Stalins teorier ved å lese alle hans viktigste verker og en god del av kritikken mot dem. Og jeg kom til at Stalin for det meste forsvarte marxistiske standpunkter, og noen ganger utvikla dem på en nyskapende, interessant måte. Det gjelder så seint som i de økonomiske skriftene fra begynnelsen av 50-åra, da han i

følge sine kritikere var senil og gal.

Nå er ikke spørsmålet om Stalins politikk avgjort med det. Det er mulig å stå for noe i teorien og gjøre helt andre ting i praksis. (I den borgerlige politikens verden er dette ikke bare mulig, men stort sett åsså helt nødvendig.) Var Stalin slik? Jeg mener delvis det. (Vi kommer straks tilbake til det.)

Men uansett kan ikke ei vurdering av en politiker som i stor grad fikk innflytelse i verden ved å skrive, og ved at hans verker blei lest i andre land komme utenom ei vurdering, ei analyse av nettopp det han skreiv!

Mao leste Stalin. (Og mange viktige utsagn av Mao er reine parafraser over Stalin!) Tito i Jugoslavia. De italienske kommunistene under krigen studerte "SUKP(b)s historie". Stalins intellektuelle innflytelse som teoretiker i perioden 1930-55 var enorm.

Dette krever lesning. Å avvise lesning fordi man ikke liker forfatteren er tåpelig. Å avvise å vurdere hva som var rett og hva som var feil i det han skreiv fordi man ikke liker mannen er tåpelig. (Jeg har lest Hitler åsså, og Krustsjov, som begge har hatt langt mindre intellektuell innflytelse enn Stalin. Jeg nevner slett ikke det fordi jeg regner de tre til samme kategori. Men jeg mener at tilmed sanne som Hitler og Krustsjov må vi lese.) Ikke hysteri, men studier.

Stalin-tidas feil og forbrytelser

I den maoistiske bevegelsen fantes en tendens som ville erstatte det borgerlige skrekkebildet av Stalin-tida med det offisielle glansbildet som statsmakta sjøl laga.

Det var forståelig. Vi avviste et usant skrekkebilde. Vi var i en forsvarsposisjon. Det ga oss mange svar (og var lettvinnt! Propagandaen lå ferdig i bibliotekenes magasiner: Velskrevne bøker fra 30- 40- og 50-tallet.)

Det passa åsså godt til den dogmatiske strømminga som oppfatta marxismen som en ferdig og fullkommen teori og politikken som å korrekt sette ut i livet den teorien som alt finnes i bøkene. Folk med slike oppfatninger framstilte Stalin-tida som en idyll da alt gikk bra fordi politikken var riktig, og dagens Sovjet som et monster som er oppstått fordi Krustsjov forrædersk avvek fra den riktige linja. Mange som forsvarte slike standpunkter kom fra de "gamle" kommunistpartiene. (Albanerne sa etter ei tid nesten dette.) Men ikke f.eks. Nils Holmberg. Jeg var åsså sterkt påvirket av Stalins offisielle historiske glansbilde av seg sjøl. Men sjøl da (i 1970-75) var det umulig å leve med ideen om at "Stalin gjorde ingen feil" – "Krustsjov seira på grunn av forræderi". Jeg trudde på marxismens teori om at krefter i samfunnet og ikke individer (Stalin, Krustsjov) avgjør historia. Jeg var maoist og trudde ikke på noe feilfritt, motsigelsesløst. Frøet til Krustsjov måtte finnes hos Stalin, om ikke anna så som hans motsigelse. Bresnjevs Sovjet måtte ha djupe røtter i Stalin-tidas Sovjet. Det var altså nødvendig å leite etter opplysninger om det som skjedde utenom den offisielle glansbilde-litteraturen, som ikke fortalte om feil og motsigelser.

Spørsmålet om kilder er vanskelig. (Ikke alt i CIA-litteraturen er løgn. Ikke alt i glansbilde-litteraturen er

løgn.) Fram for alt er det mye viktig ingen har skrivi om. (Egil Fossums bok "Fra Stalins Sovjet" er et viktig eksempel på sånt som mangler: Forsøk på nøktern analyse av hva som faktisk skjedde i Sovjet-samfunnet fra 30-tall til 50-tall.) Jeg danna meg etterhvert et bilde som sikkert er ufullstendig og skeivt, men inneholder mye jeg trur er politisk svært viktig.

Det er klart at Stalin på visse punkter sa noe, gjorde noe anna.

Det er f.eks. klart at Stalins regjering fra slutten av 30-åra var ansvarlig for mange overgrep mot ikke-russiske nasjoner i Sovjet. Det dreier seg delvis om grove forbrytelser med storrussisk tendens. Denne politikken blei overtatt og utvikla av Bresnev. Her var ikke Bresnev Stalins motsetning, men hans arving. Stalin var riktignok i teorien talsmann for en annen, riktig og demokratisk nasjonalitetspolitikk, som Bresnev-styret åsså teoretisk gikk fra. Dette gjør heller Stalins ansvar større enn mindre: Han visste bedre.

Stalins oppfatning av proletarisk demokrati blei etterhvert i hovedsak slik: Politikk ovafor, samtykke nedafra, terror mot opposisjonen. Det fins historiske argument for det. Russisk landsbygd 1927 var ikke Stockholm eller Oslo 1986. Jeg syns systemet er usympatisk, men jeg kan ikke avvise alle historiske argumenter: Kan hende var alternativene verre. (At Trotski f.eks. skulle vært mindre diktatorisk og terroristisk enn Stalin er tullprat. Jeg trur Trotskis økonomiske politikk ville ført til kriser som hadde gjort terroren verre, før systemet brøyt sammen.) Og vi kan ikke vurdere historia utafør tid og rom, uten hensyn til de alternativer som faktisk fantes der og da. Terroren ramma mange kontrarevolusjonære. Hadde de hatt makta hadde de hengt kommunistene. Et Russland i 20- og 30-åra uten terror åra var antakelig umulig, uansett hvem som hadde makta.

Vi kommer likevel ikke unna at terroren mot de kontrarevolusjonære ramma vanlige arbeidere og tilmed lojale kommunister. (Anna Louise Strong havna i fengsel i 40-åra. I 50-åra skreiv hun et forsvarsskrift for Stalin!).

Et (lite kjent) eksempel på terrorens absurditet er forfølgelsen av esperantister etter 1936. Jeg er (av nysgjerrighet og filologisk interesse) esperantist, og skulle hatt god sjangs til å åke innafør i denne perioden av rein slump.

Et anna, mye mer alvorlig eksempel er doktrinen om at ingen skulle la seg fange levende, som den røde arme fulgte i krigen mot Nazi-Tyskland. Det definerte sovjetiske krigsfanger som desertører og forbrytere. Denne grovt feilaktige politikken hjalp Hitler, bidro til rekruttering til Vlassovs arme av russiske forrædere. Russiske krigsfanger hadde valget mellom et liv i leir (og ofte en smertefull død) eller bli soldater for Vlassov. De var alt betrakta som forrædere hjemme, fordi de var fanger! At krigsfangene likevel stort sett avviste nazismen og oppførte seg som patrioter i leirene, de mange fortellingene om folk som ropte "Leve Stalin" før de blei hent og skutt osv. er det avgjørende beviset på hvor forbrytersk feilaktig denne doktrinen var.

Det fins altså – for oss kommunister, "stalinister" om en vil – en overbevisende dokumentasjon av at terroren, som offisielt skulle beskytte revolusjonen, i massemålestokk ramma folk som var for revolusjonen. Det minste man kan si fra vårt standpunkt, er at disse metodene ikke virka etter sin offisielle hensikt.

Å framstille Stalin-tida som "feilfri", eller å si at feila var "små" holder altså ikke. Mye var dessuten verre enn bare feil. Vi må kalle det forbrytelser. Hva Stalin visste og hva han ikke visste blir heller ikke avgjørende. Det er klart at Stalin visste om deportasjonen av Krim-Tartarene og Volgatyskerne. I alle fall var han øverste leder av ei regjering som hadde det politiske ansvaret for det som skjedde.

(Ja, jeg er fullt klar over at sånt skjedde. For noen år sida skreiv en rasende norsk trotskist i en polemikk mot meg at det verste med Øgrim er at han har mye kunnskap om Stalin-tidas forbrytelser, men likevel fortsetter å være stalinist.)

Feil i filosofien

Typisk for Stalin-tidas sovjetiske marxisme var at det oppsto et stadig større gap mellom teori og praksis, mellom offisielt bilde av Sovjet og daglig virkelighet. Dette gapet har vokst til de to på slutten av Bresnev-tida nesten helt mangla kontakt.

Hvordan kunne dette gapet mellom teori og praksis oppstå? Som marxist mener jeg at årsakene var sam-

funnsmessige. De hang sammen med endringer i sovjetsamfunnet som teorien fikk i oppdrag å forklare og legitimere (bortforklare).

Men hvordan kunne denne bortforklaringa legitimeres innafør ramma av den marxistiske teorien? Marxismen er jo en søkende teori, en kritisk teori. Hvordan forvandle den til en teori mot kritikk?

Jeg kom til at Stalins (for meg) viktigste teoretiske feil fantes i holdninga til marxismen som teori, som filosofi.

På den ene sida sto han for en marxisme som i mange konkrete spørsmål var korrekt: Framstillinga av den klassiske marxistiske økonomien, teorien om imperialismen, støtten til kolonifolkenes frigjøringskamp, nødvendighet av revolusjon i sjøl de mest "demokratiske" kapitalistiske land – på visse punkter var han tilmed nyskapende, bl.a. gjaldt det nasjonalitetsspørsmålet.

På den andre sida framstilte han denne teorien som ferdig, fullstendig og fullkommen. Å studere marxismen besto i å lære teorier som allerede var utvikla, sjølstendigheta strakte seg i høyden til å anvende dem bra i den konkrete situasjonen. På sitt verste blei den sovjetiske marxismen latinskole-pugg. Katekisme.

Debatt som førte fram noe nytt etter Lenin blei det mindre og mindre plass for. Fra denne filosofiske holdninga stammer skepsisen den peruvianske kommunisten Mariategui blei møtt med i Sovjet på 30-tallet. Han skreiv ting om Latin-Amerika som ingen i Russland hadde hørt før Han hadde andre erfaringer, kom fra en annen tradisjon. Han lød ganske enkelt ikke som de flinke elevene fra puggklassen. Dristig diskusjon om det nye som er skjedd i de kapitalistiske landa etter 1916 (da Lenin skreiv "Imperialismen") blei av samme grunn en sjelden vare i vestens kommunistpartier.

Ideen om teorien som ferdig og fullkommen blei utvida til å gjelde partiets og sovjetstatens praksis.

Den forma for proletariatets diktatur som utvikla seg i Sovjet på 1930-tallet kan kanskje forsvares historisk som den best mulige, der og da. Feila og forbrytelser som blei begått kan kanskje forklares som uungåelige, ut fra tida, erfaringene, menneskematerialet. Et hus bygd i nød, av de materialene som fantes på stedet. (Jeg sier kanskje for argumentasjonens skyld. Jeg mener at en slik argumentasjon holder et stykke på vei, men ikke for alt som skjedde.) Slik var det Lenin forklarte NEP i 20-åra: Som det best mulige av flere dårlige alternativer, i en vanskelig situasjon.

Men det var ikke slik utviklinga på 30-tallet blei forklart. Tvert imot: Proletariatets diktatur som kommandostyring, brei og ofte vilkårlig terror blei framstilt som den ideelle, den beste forma for sosialistisk statsstyre. Det sovjetiske statssystemet var åsså fullkomment, feilfritt og ferdig, teoretisk sett.

Disse teoretiske feila gjorde større skade på den kommunistiske bevegelsen i verden enn de konkrete feila de dekkja over.

La oss tenke oss at Stalin-tidas kommunistbevegelse i steden hadde skolert kommunistene i en teori som sa at feil og tilmed forbrytelser er dessverre uungåelige når ei ny, revolusjonær samfunnsform bryter gjennom. Dette må vi ikke moralisere over, men lære av, for gradvis å utvikle en høyere og bedre form for sosialisme.

I så fall kan vi tenke oss at det i Sovjet sjøl kunne vært mulig å lære av feil, i steden for at hver ny feil blei skuffa under teppet, og førte til teoretisk korrumpert og kynisme.

Vi kan forestille oss at kommunistene i andre land hadde stått sterkere når de skulle forsvare sosialismen mot borgerlige angrep, og friere og mer dristig våga spekulere om hvilken form sosialismen ville ta i deres eget land.

I steden blei den sovjetiske marxismen servil, av prinsipp uten evne til å kritisere problemer i Sovjet. Teorien frøys til et ispanser som skjulte det levende livet i Sovjet for den som prøvde å være lojal kommunist.

Den servile marxismen gjorde stor skade i deler av vitenskapene, og gjorde sovjetborgerne fattigere enn nødvendig. Den tillot en gærning som Lysenko å hindre kampen mot plantesjukdommer i viktige år på 30-tallet, den hindra at Sovjet blei med i starten på dataevolusjonen tidlig i 50-åra. I språkvitenskapen fikk de tvers gjennom absurde teoriene til Marr et herredømme i 10 år som gjorde det livsfarlig å forsvare at sanskrit, latin og tysk er beslekta språk med et felles opphav.

Og utenlandske kommunister fikk et perverst for-

hold til det som var gærent i Sovjet. De lærte seg denne formelen:

A) Terror forekom ikke,

B) Dessuten var all terror helt ok.

Kommunister i hele verden fikk i et halvt århundre et kompleks mot å diskutere demokrati under sosialismen, det blei oppfatta som antikommunistisk og illoljalt mot Sovjet. Enda massene over hele verden stadig viser at de ønsker demokrati, overlot kommunistene det teoretiske initiativet på dette feltet til sosialdemokrater og revisjonister som kasta ut det revolusjonære innholdet i marxismen.

Jeg kom til at en nødvendig del av arbeidet for å skape en brukbar marxistisk teori for Vesten i 80- og 90-åra er å ta et oppgjør med den anti-marxistiske tradisjonen i filosofien fra Stalin-tidas sovjetiske marxisme.

Hederlighet i analysen av Stalin

Spørsmålet om vurderinga av Stalin er altså komplisert. Det går an å gjøre det enkelt. Men fra min synsvinkel kan det bare skje hvis jeg med vilje nekter å oppsøke opplysninger om viktige sider ved problemet. Det betyr å hykle. Hykleri i privatlivet eller i politikken er skadelig, men kanskje vanskelig å helt unngå. Hykleri i handlinga av viktige teoretiske spørsmål er katastrofalt, det betyr å kaste fornuften på båten.

Jeg gjentar noen hovedpunkter:

Stalins sosialisme i Sovjet førte til store framganger for folkene i Sovjet og for menneskeheten.

Stalins regjeringstid var samtidig prega av viktige feil og grove forbrytelser, som ramma vanlige sovjetiske arbeidere, bønder, tilmed kommunister som var lojale mot Stalin.

Stalin var en betydelig teoretiker. På viktige punkter forsvarte han marxistiske teorier som i praksis har vist sin gyldighet. Sentrale teorier hos Mao er henta fra Stalin.

Stalin sto på viktige felter for et angrep på den kritiske kjerna i den marxistiske teorien.

Jeg kan si jeg mener framgangene er uvesentlige fordi det skjedde overgrep, og demokrati og menneskerettigheter er helt overordna. Et sånt standpunkt er populært blant intellektuelle i Oslo og Stockholm nå.

Men jeg har åsså vært i utkanten av Lima, i slumbydelen Comas med et innbyggertall like stort som Oslos. Et distrikt der folk levde i stråhytter, på sanddyner, uten vei, vann og strøm, der over halvparten har tuberkulose. Si nå at Stalin kunne garantere denne delen av Limas befolkning jobb, hus og helsevesen. Ville de svare at demokrati og menneskerettigheter var viktigere?

Slik står spørsmålet for den klassiske liberaleren mot den klassiske Sovjet-apologeten:

- Framgangene spiller ingen rolle fordi det skjedde overgrep ogforbrytelser!

- Nei! Overgrepa spiller ingen rolle fordi det var store framganger!

Når det gjelder teorien så står liberaleren (revisjonisten, sosialdemokraten, den angrende maoisten – kjært barn har mange navn) åsså mot den dogmatiske apologeten:

- Det er avskyelig å snakke om Stalin som en betydelig marxistisk teoretiker, fordi han gjorde så store feil!

- Nei! Det er utillatelig å nevne at Stalin kan ha gjort feil, for da risikerer vi å kaste ut med badevannet den revolusjonære marxismen han forsvarte!

To greie utveier, den liberale og den dogmatiske. Den liberale er mer sosialt akseptabel i Norge. Den dogmatiske er mer ensom, men tillater et trygt intellektuelt liv, innelukka i et skall der virkelighetens problemer ikke kan slippe inn.

Den dominerende strømninga i SKP valgte den liberale. Folk liker ikke Stalin. Vi tar altså avstand, vi sier fysj og æsj til Stalin og seinere til kommunismen, vi beholder det vi oppfatter som populære standpunkter og så skifter vi navn glemmer vi alt som er vanskelig og upopulært. Jeg oppfatter det som en panikkreaksjon og en intellektuell kapitulasjon.

Men vi kommer ikke videre på den måten. Vi klarer hverken å trekke positive eller negative lærdommer. Det blir bare mulig dersom vi er villige til å gå den lange, tunge veien oppover bakkene: Søke kunnskap, unngå overflatisk skråsikkerhet, avvise opportunistisk popularitetsjakt men våge å angripe innvikla problemer. Dette mener jeg er nødvendig fordi vår oppgave er å forandre verden, og den oppgava kan bare løses med kunnskap.

Mitt syn på spørsmålet om Stalin er sammenfatta i de fem avsnitt ovafor. Det kan vanskelig gjøres stort kortere, det er kanskje heller for kort. Det består av ei vurdering av positive og negative sider og ei filosofisk holdning.

Jeg har endra noen standpunkter på de siste 15 åra og jeg kommer sikkert til å endre noen på de 15 neste, bl.a. fordi jeg veit for lite og jeg må respektere nye fakta.

Folk som har ei tilsvarende holdning til analyse og fakta kan jeg respektere og diskutere med, lære av, sjøl om de kommer til andre konklusjoner enn meg. Den som skriker og hyler og nekter å snakke sak kan jeg kanskje være høflig mot, men det interesserer meg lite. Ikke hysteri, men analyse!

Behovet for en ny diskusjon om den kommunistiske tradisjonen

Jeg har tatt med en litt større gjennomgang av spørsmålet om av flere grunner:

- Stalintida er en stor del av sosialismens historie på jorda og en avgjørende periode i utviklinga av den kommunistiske verdensbevegelsen. Å forstå mest mulig av utviklinga da bør derfor være av interesse for alle kommunister og alle som vil sosialisme.

- For meg betydde kampen for å forstå mer av den ugjennomtrengelige og motsigelsesfylte Stalintida mye for å skjerpe det kritiske blikket mot marxistisk teori og den kommunistiske bevegelsens tradisjon allment.

Det viste nødvendigheten av å kaste på båten alle ideer om marxismen som en fullkommen og ferdig teori. Alt må kunne studeres, diskuteres og kritiseres. Det riktige vil stå sterkere igjen, det feilaktige må vi uten frykt forkaste. Og nye problemer vi uten frykt møte ved å forsøke å utvikle ny marxistisk teori.

Dette var det viktigste nye for meg da jeg gjennomgikk og omprøvde min egen holdning til marxismen under den vestlige Maoismens sammenbrudd sist på 70-tallet.

Jeg har alt nevnt at jeg fant at de fleste teoriene holder bra. Teoriene om økonomien, imperialismen, revolusjonens nødvendighet, om nødvendigheten av å erstatte kapitalismen i verdensmålestokk med kommunismen, arbeiderklassens betydning, kampene i koloniene, om parti- osv. faller innfor denne ramma.

På andre felter fant jeg at marxistiske teorier mangla. Det gjelder mange sider ved den høyt utvikla kapitalismen, som de kunstige naturkatastrofene (Tsjernobyl, regnskogene, Nordsjøen, ozonlaget...). Marxismen er svært godt egna til å analysere slike fenomener, men det betyr ikke at marxister før vår tid har gjort det, sjøl om det fins innsiktsfulle avsnitt her og der hos Marx og Engels. Men det er nødvendig å slå fast at de marxistiske analysene på disse feltene er ikke gjort for å ta ei riktig holdning til dem i dag. Dersom vi oppfatter marxismen som "ferdig og avslutta" risikerer vi nemlig å oppfatte problemer som klassikerne ikke har behandla som uvesentlige. Det skjedde faktisk i mange maoistiske partier på 70-tallet når det gjaldt de kunstige naturkatastrofene ("miljøspørsmål").

Hvorfor klarte f.eks. en del folk i SKP ikke å ta klart avstand fra svenske reaktorer på 70-tallet? Jeg kommer fra en familie av naturvitenskapsfolk og har erfaring med fabrikk. Jeg kjente derfor såpass til fakta (om atomeenergi og om moderne storproduksjon) at jeg ikke syntes det var vanskelig å forstå at reaktorer nå for tida er for farlige. Hvorfor hadde enkelte godt skolerte kamerater så vanskelig for å forstå dette? Kanskje fordi de undervurderte nødvendigheten av å ha kunnskap og gjøre virkelig analyse før de tok standpunkt til et slikt "lite vesentlig spørsmål"?

Hele utviklinga av den nye teknologiske revolusjonen i den rike verden var stort sett et "ikke-tema" i de nye maoistiske partiene før 1980. Diskusjonen gjaldt 3-verden-teori, Kina og Albania, og da sammenbruddet kom, Stalin og demokrati. Alt sammen viktig nok, men analysen av den daglige livssituasjonen til arbeiderklassen i det egne landet i den nærmeste tida framover mangla. Jeg mener det henger sammen med en tradisjon som så analysen av kapitalismen som "ferdig" og derfor ikke ofra sånt noen oppmerksomhet.

Framveksten av en ny kvinnebevegelse og kvinnes betydning innfor arbeiderklassen i de høyt utvikla kapitalistiske landa var et anna sånt "ikke-tema". Ei analy-

se av utviklinga av det norske samfunnet viser at kvinnene nå er halvparten av den yrkesaktive arbeiderklassen, og samtidig den fattigste, mest undertrykte delen av klassen. Dette er bare ett av flere viktige forhold som skulle fortalt kommunistene at det lå mektig sprengkraft i kvinnekampen på slutten av vårt århundre. Men såne spørsmål blei heller ikke tatt på alvor av maoistene i 70-åra. Tvert imot: Det fantes en motstrøm som karakteriserte kvinnebevegelsen som et småborgerlig fenomen av annenrangs betydning.

Når det gjaldt spørsmålet om det sosialistiske samfunnet fant jeg at det jeg trudde var en enhetlig, sammenhengende teori om sosialismen (og særlig om proletariatets diktatur) i virkeligheten var ei rekke brudd, motsigelser. Marx (Pariskommunen) og Lenin før 1917 (Staten og revolusjonen) snakka om helt andre former for proletariatets diktatur enn de som kom til å bli virkelighet i Sovjet i 1920, og Sovjet i 1920 skiller seg kraftig fra Stalins Sovjet i 1935. Maos teorier om proletariatets diktatur kom igjen til å utvikle seg delvis i opposisjon til viktige deler av Stalins teori og praksis.

Så hva mener vi egentlig om statsforma under sosialismen? I et framtidig sosialistisk Norge, eller England, eller Sverige? Jeg fant ikke noe entydig svar. Og dersom de ulike, motsatte modellene blir målt mot virkeligheten (Pariskommunen, Sovjet 1936 eller Kina 1967 mot Norge år 1987) har jeg ingen tru på at det gir noe riktig (marxistisk!) svar.

Det er altså nødvendig med nybrottsarbeid. Kritisk gjennomgang av tradisjonen, og forsøke å lage viktige nye marxistiske teorier som til nå mangler, særlig for våre forhold.

Maoistpartiet AKP(m-l) i Norge har klart å holde stillingen og tilmed gå fram på noen områder i 80-åra. I dette er AKP aleine blant maoistene i Norden og nesten aleine i Europa. Jeg mener det kommer av at partiet holdt fast ved de grunnleggende marxistiske teoriene men samtidig klarte å starte et arbeid med å analysere de områdene der den kommunistiske tradisjonen var svak: Når det gjaldt kvinnepolitikk, ny teknologi, utviklinga i de rike landa, en begynnende diskusjon om nye modeller for sosialismen.

En gang til om Mao

Hva med Mao innfor ei slik kritisk gjennomgang av tradisjonen?

Jeg sa at for meg var Mao den som ga oss vestlige maoister tilbake retten til å tenke. I filosofien representerte han et befriende oppgjør med Stalins feil. På dette feltet var Mao på linje med Marx og Lenin. Stalins filosofi var revisjon av marxismen, Mao sloss for den marxistiske ortodoksien.

I politikken forsvarte Mao mange viktige standpunkter fra Stalin, kritiserte og angrep andre. (Det er vanlig å legge for stor vekt på bare ei av de to sidene, og f.eks. framstille Mao som grunnleggende i opposisjon til Stalin på alle viktige punkter. Men det er usant. Maos balanserte og rasjonelle analyse av Stalin er en grunnpilar i hele Maos teoretiske innsats fra og med Jenan.)

Jeg trudde før 1975 at Mao kom svært mye lengre enn Stalin, når det gjaldt å utvikle sosialismen i praksis. I 1987 er jeg ikke så sikker.

Mao pekte på at sosialismen er "full av motsigelser", sa at et nytt borgerskap kan vokse fram under sosialismen, snakka om "å la hundre blomster blomstre", slo fast at det finnes motsigelser i folket som må behandles ikke-antagonistisk, ga i teorien legitimitet til kritikk og opposisjon. Han sa med besk humor at det er dumt å skjære huer av folk, for det er vondt å rette opp hvis det blir gjort feil. Alt dette er en teoretisk revolusjon mot feil i arva etter Stalin, men hvor stor var den praktiske betydninga?

For meg er Mao nå uhyre viktig nettopp fordi han dristig stilte spørsmål. Kulturrevolusjonen står som et sånt dristig stilt spørsmål. Men det er umulig for meg, i dag, å tru at kulturrevolusjonen var et korrekt svar.

Når det gjaldt våre teoretiske problemer, i Vesten, så var det klart at Mao hadde lite konkret å si. Han skreiv for andre samfunnsforhold. Om problemer som holdning til valg, til store sosialdemokratiske partier og til reformistiske massefagforbund sa Mao ingenting. Folk som kalte seg maoister gikk inn for all slags vanvittige linjer i Vesten på 60- og 70-tallet med støtte i Maos manglende teorier om disse sakene.

På disse områdene var Stalin, KOMINTERN-tradisjonen fra 30-tallet og tilmed albanerne mer nyttige. Stalin slo fast at kommunister må søke å utnytte alle legale muligheter under borgerlig-demokratiet, delta i borgerlig leda fagforbund, drive dagskamp og brødpolitikk. Stalins råd om i fagforeningstaktikk er fortsatt nyttige for en fagforeningsaktivist i Norge i 1987. Stalin er i konkrete spørsmål mer norsk enn Mao. (Det største problemet med ham er at han mangler den nye utviklinga: Det som er kommet etter 1935. Nå er det norske monopolkapitalistiske samfunnet likevel så forbausende konservativt at han fortsatt er nyttig.)

Mao står fortsatt som en stor teoretiker om verdensutviklinga som helhet, om de to supermaktene og den 3. Verden, og som konkret taktisk rådgiver for mange land i den 3. verden. Jeg trur f.eks. at de etiopiske revolusjonære på 70-tallet hadde klart seg bedre mot Dergen dersom de hadde vært mer "dogmatiske" maoister.

Men i Vesten, i 1987, er det slik at en maoist som bare kjenner Mao, men ikke har lest anna marxistisk teori om de vestlige landa, er en dårlig maoist.

Den postmoderne ideologi

Postmodernismen kan virke som en sammensatt ideologi som agiterer for en omdanning av samfunnet i en mer dynamisk retning; som banebryter for en ny, urban sivilisasjon. Tar man den på alvor og setter den kniven på strupen, oppdager man imidlertid at den bare er en av mange ideologier som først og fremst skal verne det bestående samfunnet mot endring. Borer man i dens indre motsigelser og bruker den mot den selv, blottlegger man den som en blindgate.

For en hvilken som helst student eller ungdom i det svært så tungroddede og sosialdemokratiske Norge står dette postmoderne fram som en betegnelse på alt fra "den korrekte og moderne vitenskap" til forklaringen på alt som er Xete og Yete ved den nye generasjonen. Og med et stolt smil kan allvitende medienisser og fagguruer som Thomas Hylland Eriksen stå fram i et uendelig spekter av tv-programmer og erklære at enhver forvirring eller misbilligelse skyldes at vi lever i en postmoderne virkelighet.

Den postmoderne ideologi framstår som hegemonisk. Det vil si at den er et uttrykk for en klasseinteresse: de herskende klasser har behov for å innprente i folk at forandring er umulig eller ikke ønskelig, at all tenkning som er sammenhengende (for eksempel en tankebygning som inneholder både en helhetlig analyse av samfunnet og en analyse av hva som bør forandres i samfunnet) er avlegs og for naive sjeler som ikke har forstått det fragmenterte i den postmoderne virkeligheten.

Hva er Postmodernisme?

Som et allment begrep skal visstnok postmodernismen beskrive den tid vi lever i. Denne er – i alle fall ifølge postmodernismen – kjennetegnet ved de store ideologienes sammenbrudd, en fragmentering av den menneskelige virkelighetsoppfatning, økt informasjonsflom, høy internasjonalisering og en allmenn relativisering og demokratisering av kultur- og verdimalere i samfunnet.

"Postmodernisme" er definitivt et av de viktigste begrepene som er blitt brukt til å beskrive vår verden ved utgangen av dette århundret. Det er forlenget blitt et moteord og er som sådan både flertydig og komplekst – slik sett lever det selv opp til de kjennetegn som det beskriver ved samtiden.

Slår man opp i Store norske leksikon finner man at ikke mindre enn fem forskjellige forfattere har lagt igjen sine artikler om temaet. I fag som arkitektur, litteratur, kunsthistorie og antropologi står postmodernismen fram som sentral, variert og usedvanlig forvirrende. Fra å være en kunstart går postmodernisme via sjangerblanding, mentalitetstype og samtidsbeskrivelse til å bli noe så pretensiosøst som "den ideologiske overbygning for det seinkapitalistiske samfunn".

Postmodernismen som begrep oppsto blant annet innen kunsten, der som en samlebetegnelse for alle de stilretninger som sprang fram fra restene av den modernistiske og på mange vis politiserte kunsten. Den betegnet en retning hvis kjennetegn først og fremst er dens mangel på ret-

ning, noe en også finner igjen i arkitekturens postmodernisme. Her betegner ordet det faktum at en plasserer forskjellige epokers arkitektur sammen – bevisst eller ubevisst. Treverk, stål og betong blir brukt om hverandre; trekirker, bygårder, steinmurer og neonskilter står i et eneste kaos.

Vitenskapsteoretisk er postmodernismen et oppgjør med den sterke og enhetlige teoribindingen i flere fag, for eksempel sosialantropologi og historie. Den postmoderne vitenskapskvinne bruker flere analysemodeller på en gang, og tar avstand fra enhver standpunktstaking eller verdimaling i vitenskapen. Hun velger fritt fra tidligere tiders vitenskapelige gavebord, og nekter for at noe er sant eller usant – rett eller galt. Det eneste som finnes er påstander som kan tolkes i den retning man vil.

Noe kvalitativt nytt?

I selve ordsammensetningen "post-modernisme" ligger det rent bokstavelig at modernismen er blitt avløst av noe annet eller holder på å bli det. Et viktig fellestrekk ved de mange ulike tolkningene er da også at det er varianter av forsøk på å sette samtiden opp mot den nære fortiden. Det flyktige og udefinerbare med det allmenne begrepet henger sammen med nettopp dette, at en beskriver nåtiden sett fra nåtidens synspunkt. På samme måte framholdes det postmoderne samfunn som kvalitativt annerledes enn alle foregående.

Den høye informasjonsflommen og internasjonalismen, teknologiens utvikling og den påståtte "nasjonenes død" skaper et samfunn av selv reflekterende, kunnskapsrike og ironiske verdensborgere. Dette sammen med vår utrolige evne til å forholde oss til mennesker på andre siden av jordkloden selv om vi ikke ser dem, og det at vi med hjelp av internett og cyberspace kan skape virtuelle virkeligheter gjør oss til en høyere sivilisasjon enn alle foregående. Dette gjør at postmodernismen preges av den samme troen på egen perfektjon og ekthet som de fleste foregående perioder.

Den postmoderne mentaliteten er igjen et resultat av denne epoken (igjen ifølge populærpresse og postmodernister). Generasjon X og Y og Z er desillusjonerte, kunnskapsrike, internasjonale og ironiske og svært relative i sin tenkning. Store ideologier og rettferdighetstro er ut, mens derimot dommedagstro, lett underholdning og vulgær kitch-kultur er inn.

En sentral påstand hos de ulike postmodernistene er at postmodernismen innebærer en overgang fra en sosial orden til en annen. Den forutgående modernistiske perio-

den blir knyttet til det klassiske industrisamfunnet, utbredelsen av rasjonell og ikke-religiøs tenkning og framveksten av kapitalismen som økonomisk system. Dette samfunnet er blitt utførlig beskrevet av de ruvende gamle tenkere som Karl Marx og Max Weber i deres skrifter fra 1800-tallet og starten av 1900-tallet.

Utviklingen blant annet innen ny teknologi og informasjonssystemer har imidlertid slått alvorlige sprekker i dette gamle samfunnet og dets overleverte og etablerte former. Denne kritikken er for så vidt blitt reist ofte og med styrke allerede fra kapitalismen slo rot i denne verden og fra avisproduksjon og de første jernbaner skapte nye og stadig mer omfattende fellesskaper. Spørsmålet blir så hva det er som faktisk har endret seg så grunnleggende og som postmodernistene angivelig har gitt de beste beskrivelsene av.

Det som da er typisk for postmodernistene er deres sentrale vektlegging av kultur og estetikk på den ene siden og demokratisering og nedbryting av grenser på den andre siden. Flere tenkere har uttalt seg om overgangen fra en sosial orden basert på produksjon, til en sosial orden basert på reproduksjon og forbrukskultur. Livsstil og identitet står sentralt, kjennetegnet av stilblanding og flertydighet. De hierarkiske skillene mellom masse- og høykultur og mellom hverdagsliv og kunst holder på å bli visket ut. Baksiden av dette er historieløshet og oppstykkethet (illustrert for eksempel av sanseløs tv-zapping), men samtidig åpner slikt også for utvikling av evnen til å sortere den endeløse strømmen av informasjon. Det internasjonale samfunnet av internett-surfere utgjør en viktig pressgruppe for demokratisering av informasjonssamfunnet og en viktig inspirasjonskilde for de unge framstormende postmodernister.

Går en nærmere inn på å se om folk faktisk lever som postmodernistene beskriver, kommer man ganske langt i å avsløre deres bløff. Den første innvendingen går på om det virkelig er slik at det finner sted en overgang fra en sosial orden til en annen. Når det gjelder den sosiale organisering av produksjonen er det i hvert fall vanskelig å se noen endringer i helheten. Postmodernistene griper ganske riktig tak i viktige utviklingstrekk ved de vestlige samfunnene siden 1970-tallet, først og fremst nedgangen i antallet industriarbeidere i de vestlige land samtidig med en økning i antallet mennesker ansatt innen reproduksjon (for eksempel utdanning og omsorg) og "forbrukssektor" (media, reklame, design, mote, rådgivning, terapi).

Det som imidlertid sjelden blir framhevet er at

produksjonen og industrien likevel fortsatt finnes og til og med har vokst, oftest er den bare flagget ut og omplassert til lavkostnadsland i den tredje verden. Det grunnleggende kapitalistiske systemet består, det har bare spredd seg til resten av verden. Flertallet av jordens befolkning befinner seg fortsatt innen produksjonslivet og/eller lever i fattigdom, og også i de rike land lever vi av produksjon – ikke av motereportasjer.

I de rike land er det likevel riktig at vi samlet produserer flere rapporter og råder over flere penger til privatforbruk enn i tiårene rett etter andre verdenskrig. Det overrasker ikke dersom denne utviklingen har satt spor etter seg i kulturen. Allerede Karl Marx foregrep i sin tid framveksten av noe man kunne kalle forbrukerkultur. I sine artikler om beskrev han hvordan varers bytteverdi gradvis erstatter deres konkrete bruksverdi og hvordan abstrakte symboler, form og estetikk blir viktigere enn varenes innhold. Det er ikke vanskelig å vise hvordan denne utviklingen bare har fortsatt. Det springende punktet er derimot å påvise omfanget og konsekvensene av den og faktisk fullføre argumentasjonen om at det i det hele tatt er snakk omdemokrati.

Demokratisering eller klasse-makt?

Kritikken av det bestående er ofte sprunget ut av de himmelropende forskjellene mellom mulighetene til å skape langt bedre liv for størsteparten av jordens mennesker og den brutale virkelighet med nedbrytning og ødelegging av mennesker og miljø. Lenge var de religiøse bevegelsene alene om å foreslå løsninger på disse motsigelsene, men de fleste begrenset seg til å stole på frelse og evig liv først etter døden.

Med fremveksten av arbeiderbevegelsen og hjulpet av vitenskapelig tenkemåte begynte sosialister i ulike

avskygninger å gjøre seg gjeldende med en konkret samfunnsanalyse basert på avdekking av klasse-motsetninger og anvisning av løsninger.

På denne bakgrunnen er det karakteristiske og det egentlig nye ved postmodernismen nettopp påstanden om utviskingen av skillet mellom virkelighet på den ene siden og simulasjon/drøm på den andre siden ("Virtual Reality"). Det er mulig å realisere sine fantasier her og nå, man velger selv sin identitet og utformer sin egen livsstil – "everyone can be anyone". Det er ikke lenger bruk for "de store fortellinger" og dessuten fører de bare vondt med seg. Postmodernismens bannerførere proklamerer "the end of the social" eller "the end of history".

I sin ytterste konsekvens fører dette historiesynet til avvisning av ethvert forsøk på inndeling i perioder, slik som hos den franske filosofen Baudrillard. Dette innebærer for eksempel at "postmodernisme" i seg selv er et dårlig ord, da det gir uttrykk for denne fortidens villfarelse. En bedre definisjon på det postmoderne synet ville derfor være "a state of mind", der historien betraktes som "a hyperspace beyond normativity and classification" på bakgrunn av den herskende "overproduction of informationleading to implosion of meaning".

I den påståtte demokratiseringen av kulturen under postmodernismen har det ligget en åpning for uante sjangerblandinger og nye konstallasjoner i kulturlivet. Rennesansen for klassisk, reaksjonær malerkunst, i form av Elg i solnedgang og is-sletter på Sørpolen, kan sees som et utslag av denne demokratiseringen. Når en så bak penselen finner den bortskjemte og definitive overklassegutten Vebjørn "Kan du male en hånd" Sand, kan det stilles spørsmål om det likevel er så demokratisk.

Et av de nyeste utslagene av denne antatte demokratiseringen er likevel den breieinteressen for såkalt folkelig kultur. Morgan Kane og Margit Sandemo blir offer for vitenskapelige avhandlinger i litteraturteori, gråtende negerbarn og sigøynerpiker har fått en enorm renessanse, og de tidligere så foraktede såpeoperaene ble kulturikoner med innføringen av TV2 og Baywatch. På denne måten har begynnelsen av 90-tallet markert en periode hvor studenter med akademiske ambisjoner og kassedamer på Rema 1000 ser de samme TV-programmene.

Demokratiseringen er likevel ikke så demokratisk som det syntes med første øyekast. Akkurat som det er pappagutt Sand som maler de reaksjonære bildene, så er det også forskjell på kassadamer på Rema 1000 og akademikerspirer. Dette kan betegnes ved det enkle skille at kassadama ser programmet fordi hun synes det er bra, studenten og de postmoderne x'er og y'er ser det fordi det er dumt, og derfor kult. Interessen fanges i det du oppnår et bevissthetsnivå om at programmet faktisk er sexistisk, fascistoid og samfunnsbevarende. I denne erkjennelsen frikjennes man for enhver påvirkning, gis "meta"-status, og

kan betrakte programmet med en ironisk spottende distanse til innhold, målgruppe og en selv.

På denne måten opprettholdes skillet mellom folket og de intellektuelle, ja det går enda styrket ut, da noe av det pirrende er hvor dumme de som tar underholdningen eller kunsten på alvor er. Da står demokratiseringen på dette planet igjen ribbet, og man finner en større menneskeforakt innen det postmoderne enn noensinne. Det beste hadde antakeligvis vært om sigøynerpiken fikk henge i fred på rekke husveggene og aldri ble trukket inn i gallerier og på studenthybler.

Fortsetter man på dette viset å analysere de faktiske sosiale forholdene i samfunnet begynner det etterhvert å bli klart at det også under postmodernismen er snakk om maktforskjeller. Produksjonen er like mye styrt av profittjakt som før og i kanskje enda høyere grad enn før er det slik at et privilegert mindretall aktivt påtvinger resten av samfunnet sin virkelighetsforståelse gjennom sin kulturelle kapital.

Selv om man ser bort fra produksjonen og nøyer seg med å fokusere på kulturen, da er det vanskelig å ikke utsette postmodernistene for hard kritikk på nett opp det området de er sterkest opptatt av. Dersom det virkelig finner sted en overgang fra en sosial orden til en annen eller ihvert fall endringer innen verdi- og normsett, da gjelder dette i så fall bare for dette mindretallet - "Young de-centred subjects who enjoy the experimentation and play with fashion and the stylization of life as they stroll through the no-place postmodern urban spaces".

Det er svært nærliggende å konkludere at postmodernismen er en storstilt overføring av oppfatninger og livsstil hos en tallmessig forholdsvis liten sosialgruppe til hele resten av den store verden. Denne gruppen kan identifiseres og er blitt kalt ved mange navn: "the knowledge class", "the new tastemakers", "the serviceclass", "the new cultural intermediaries", symbolprodusenter, det nye småborgerskap, de nye mellomlag, japper og yuppier (henholdsvis "Young Aspiring People" og "Young Urban Professionals").

Tesene om det ideologiske hegemoniet og at "de herskende tanker er de herskendes tanker" er minst like avslørende og fullgyldig den dag i dag. Kulturimperialisme eller kanskje Coca-Colisering står på samme måte fram som langt dypere analyser enn hvilke som helst utsagn om multikultur og internasjonalisme.

Postmodernismen på alvor

Lenge har de postmoderne beskrivelsene enten blitt møtt med nesegrus beundring eller i hvert fall hovedsaklig stått uimotsagt eller uforklart.

Enkelte har pekt på postmodernismen som ideologisk overbygning til seinkapitalismen og på nødvendigheten av å gjenreise sosialismen som visjon. De har ofte blitt møtt med krass kritikk, henholdsvis at postmodernismen må studeres konkret og for å nære nostalgisk motstand mot demokratiseringen av kulturen.

Den marxistisk-inspirerte tradisjonen har til nå ikke klart å trenge gjennom informasjonsmuren med alternative forklaringer, noe som gjør at tiden er ved å være overmoden for et oppgjør. Diskusjonen griper rett inn i sentrale debatter, slik som den fornyede interessen for kultur som undertrykkingsmiddel.

Det er svært viktig at videre teoriutvikling innen vitenskap og politikk tar for seg postmodernismen og kritiserer den, for bare på den måten kan en bringe med seg de positive aspektene ved den type modernitet og seinkapitalisme som har fått dette stempelet.

Dette kan bare gjøres gjennom et oppgjør med postmodernismens måte å se seg selv på. Fra å være et altoverskyggende verdensbilde, en samlet sannhet omsannheten og alle tidligere ideologier eller retningers inkvisitor bør postmodernismen få smake sin egen pisk. Gjennom å anvende postmoderne tenkning på postmodernismen vil man avdekke store selvmotsigelser - en ideologi som avliver ideologiene. Ser man denne ideologien med dens egne øyne, finner man at den bare er et av mange analyseredskaper, en av mange ideologier hvis innretning primært hverken er å beskrive eller forklare det bestående, men å forsvarer det mot endring.

ASLAK SIRA MYHRE
BJARKE FRIBORG

Postmodernismen: nyskapende og demokratisk eller reaksjonær og vulgær?

STØTT KLASSEKAMPEN!

Klassekampen trenger kapital til en storsatsing for å verve nye abonnenter. Dessuten har avisa akkumulert gjeld etter flere år med underskuddsdrift. Igjen har Klassekampen vist at den tåler tøffe tak og er nå på vei ut av en vanskelig periode med konflikter og fallende opplagstall.

Men uten ny kapital er det vanskelig å snu avisa til det bedre i en skjebnesvanger situasjon. Det kan gå begge veier: enten går avisa konkurs eller kan den etablere seg som et kraftsenter på den norske venstresida og en motstrømsfaktor i den ensrettede norske medieverden. Det er nå opptil oss å gi en ung og talentfull redaksjon den drahjelpen de trenger til å vise hva de er gode for.

RV-kampanje

Rød Valgallianse har dratt igang en egen kampanje for å samle inn penger til aksjekampanjen. Landsstyret har oppfordra alle lokallag og medlemmer om å både tegne seg for aksjer og delta aktivt i aksjeutvidelseskampanjen.

For de som ønsker at RV skal stå som ihendehaver av aksjer, eller for de som ikke har råd til å kjøpe en en hel aksje (1.000 kr) er det mulig gi penger til RV sentralt som vil kjøpe en del aksjer.

Denne kampanjen er en del av arbeidet med å gjøre Klassekampens eierstruktur breiere. Det er mange som mener at AKP ikke har vist seg verdige som eiere av avisa; og enda fler mener at det er sunt for avisa å få nye folk inn som aksjeiere. AKP vil fremdeles ha 49% av aksjene etter dette aksjesalget, men kampanjen er et langt steg på veien mot at de som leser avisa skal eie den. Sånn sett er det paradoksalt at en del av de som har vært mest imot AKPs eierskap er de som har gjort minst innsats for kampanjen.

Folk står på

Rundt omkring i landet har det dukket opp grupper av støttespillere som har organisert ringing til potensielle aksjekjø-

pere. Blant annet ved hjelp av disse går kampanjen bra. Resultatet er på vei til å passere 1,5 millioner, noe som er foran skjema, og allerede mer enn den forrige aksjekampanjen klarte til sammen.

Ta kontakt med ringegruppa der du bor; og hvis det ikke finnes noen slik gruppe er det ikke verre enn å starte en selv.

Også KK-salget på lørdager har kommet igang igjen, noe som gir avisa sårt tiltrengte løssalgskroner og masse bra gratisreklame.

Mulighetene for å støtte opp om Klassekampen stopper imidlertid ikke der: det går ann å tegne seg for faste beløp gjennom Klassekampens venner, og det går ikke minst an å skrive til KK om det som foregår rundt deg eller det du interesserer deg for. Alle har muligheter til

å gi en slant, og alle kan skrive en artikkel hvis de har lyst.

Avisa for aktivister

Den nye redaksjonen har et mål om å bli en avis for aktivister og en selvstendig kraft i det politiske Norge.

Dette kan de bare klare hvis avisas lesere og støttespillere ikke bare støtter opp økonomisk, men diskuterer avisa, gir tilbakemelding og tips til redaksjonen hva som foregår rundt om i Norge og hvordan man kan lage en avis som er uunnværlig for alle som er interessert i politikk.

Et Norge uten Klassekampen?

Å prøve å tenke avisa Klassekampen vekk fra det norske mediabildet, er et tankeeksperiment som gjør vondt. Hvordan ville da virkeligheten ta seg ut for et avislesende menneske?

Arbeidere ville knapt finnes, bortsett fra en og annen som hadde råflaks og vant en kjempeformue i tipping, eller en som var nabo til et hud der et grusomt mord var begått, og kunne avbildes inder overskriften "Han hørte skriket". Men at arbeidere skaper verdiene i samfunnet, at de beveger verden ved å sloss, sammen, at de bærer muligheten i seg til å skape et helt nytt liv for alle på jorda, det ville ingen få høre om.

Hva er det aller viktigste ved Klassekampen? Er det at den avslører løgnene om at "vi" har levd over evne? Er det at den aldri glemmer at ei imperialistisk supermakt er ei imperialistisk supermakt, uansett hvor "sjarmerende" og "dannede" ledere supermakta skaffer seg? Er det at det er prinsipper og standpunkter som avgjør hva som står på avissidene, ikke markedsanalyser og salgstall? Er det at den er den eneste udogmatiske avisa i Norge, fordi den ikke tror på de "selvfølgelige sannhetene" som andre aviser aldri setter spørsmålsteget ved?

Ja, alt dette er viktig. Men det aller viktigste er at Klassekampen viser fram det store og flotte ved dem som er grå, små og usynlige i mediabildet ellers, kvinnfolk som vasker på Aker-Verdal og går til kamp mot et stort og mektig konsern fordi de ikke finner seg i å bli tråkka på. Småjentene på 13 år, som måter opp i fritidsklubben og diskuterer 8. mars. En ung prostituert i Manilla, som prøver å reise seg og sloss sammen med andre for et menneskeverdige liv. Klassekampen gir stolthet, storhet og styrke til dem makthaverne vil frata all betydning og verdighet. For den som har stolthet og styrke, reiser seg mot undertrykkinga.

Å jobbe for avisa Klassekampen, er derfor å spre stolthet og styrke hos dem som bærer muligheten i seg til å forandre verden. Dagsavisa Klassekampen er et mirakel, den er en økonomisk og mediapolitisk umulighet. Likevel finnes den. Den finnes fordi det er mange som vil bruke hode, hjerte, hender og føtter og tid på å få storheten og styrken hos arbeidsfolk til å vokse. Sammen klarer vi det umulige – både Klassekampen og den store kampen en gang i framtida.

KJERSTI ERICSSON

RV sentralt har sendt ut de skjema og prospekt som trengs for å kjøpe aksjer til allelokallag og stedskontakter. Henvend deg til RV-ledelsen der du bor eller direkte til Klassekampens kampanjeledelse (22 95 05 77).

Ønsker du at RV skal kjøpe aksjer for deg kan du sende inn små eller store bidrag til:

**Rød Valgallianse
Osterhaugsgt. 27
0183 OSLO**

**Postgirokonto 0805 22 511916
Merk talongen «Til aksjekjøp».**